

Tutkimusretkiä omaan kulttuuriin

Laadullinen tutkimus YFU:n isäntäperheiden kokemuksista kulttuurisesta
näkökulmasta

Sosiologian
pro gradu -tutkielma

Laatija:
Emmi Katajisto

Ohjaaja:
Professori Antti Tanskanen

15.6.2022
Turku

Pro gradu -tutkielma

Oppiaine: Sosiologia

Tekijä: Emmi Katajisto

Otsikko: Tutkimusretkiä omaan kulttuuriin

Ohjaaja(t): Professori Antti Tanskanen

Sivumäärä: xx sivua

Päivämäärä: x.x.2022

Tiivistelmä

Tässä pro gradu- tutkielmassa tarkastelen vaihto-oppilasjärjestö, Suomen Youth for Understanding ry:n (YFU) isäntäperheiden kokemuksia isäntäperheenä toimimisesta kulttuurisesta näkökulmasta. Tavoitteeni on selvittää miten isäntäperheen suhtautuminen eri kulttuureihin ja omaan kulttuuriin muuttuu vaihto-oppilaan asumisen aikana sekä miten kulttuurienvälinen kohtaaminen rakentuu vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden välisessä kanssakäymisessä.

Aineistoni koostuu kahdeksan YFU:n isäntäperheen äidin haastatteluista. Perheet ovat toimineet vähintään yhdelle YFU:n vaihto-oppilaalle isäntäperheenä vuosina 2006–2021, joista vähintään viimeisin vaihto-oppilas oli majoittunut perheessä viimeisen viiden vuoden aikana. Haastattelut olivat noin tunnin mittaisia ja ne suoritettiin etäyhteyksin. Aineisto on analysoitu aineistolähtöisen sisällönanalyysin keinoin eli tutkielmaa on lähestytty aineisto edellä, teoria ei ole ohjannut analyysin teossa. Tutkielmaa on taustoitettu kulttuurienvälisen sensitiivisyyden mallin (DMIS) ja akkulturaation avulla. Kulttuurienvälisen sensitiivisyyden mallin (DMIS) mukaan kulttuuristen kokemusten myötä suhtautuminen eri kulttuureihin muuttuu ja kulttuurieroja aletaan ymmärtää paremmin. Akkulturaation mukaan ryhmien tai yksilön kulttuurimallissa alkaa tapahtua muutoksia sen jälkeen, kun on oltu tekemisissä eri kulttuurin kanssa.

Tutkielman tulokset jakautuvat kolmeen, vaihto-oppilaan tausta, suhtautuminen omaan ja toisiin kulttuureihin sekä vaikutukset perheeseen. Isäntäperheeksi ryhtyessään moni perhe ajatteli, että haluaa tietystä kulttuurista ja tiettyä kieltä puhuvan vaihto-oppilaan kotiinsa. Erityisesti eurooppalaiset nousivat esiin aineistosta, moni perhe halusi ottaa eurooppalaisen kotiinsa, koska ajattelivat, että kulttuurierot heidän kanssaan olisivat pieniä. Isäntäperhekokemuksen jälkeen moni kuitenkin korosti, että nuoren kulttuurilla ei ole niin paljon väliä vaan enemmän oppilaan persoona merkitsee siinä, tuleeko perhe ja oppilas toimeen keskenään. Perheet oppivat isäntäperhekokemuksen myötä sekä omasta että oppilaan kulttuurista. Isäntäperhekokemuksessa kulttuurikokemuksia vaihdetaan puolin ja toisin. Perheet kertoivat myös oppineensa itsestä sekä perheestä isäntäperhekokemuksen myötä. Erityisesti yhdessä tekeminen lisääntyi vaihto-oppilaan aikana. Isäntäperheenä toimiminen voi siis kehittää kulttuurienvälisiä taitoja sekä sen avulla voidaan oppia uutta niin itsestään kuin omasta perheestä.

Avainsanat: opintovaihto, lukiovaihto, kotimajoitus, isäntäperhe, youth for understanding, YFU, vaihto-oppilasohjelma, akkulturaatio, kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli, aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Isäntäperhetoiminta vaihto-oppilasohjelmissa	8
2.1	Vaihto-oppilasohjelmat	8
2.2	YFU	9
2.3	Isäntäperhetoiminta	11
3	Kulttuurinen sopeutuminen	13
3.1	Kulttuurienvälinen osaaminen	13
3.2	DMIS, kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli	13
3.3	Akkulturaatio	16
3.3.1	Akkulturaatio-prosessi	18
3.3.2	Akkulturaatio-asenteet	19
4	Tutkimuksen toteutus	22
4.1	Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	22
4.2	Tutkimuksen aineisto	23
4.3	Analyysimenetelmä	26
4.4	Eettiset kysymykset ja luotettavuus	27
5	Vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden kulttuurien välinen kohtaaminen	29
5.1	Vaihto-oppilaan kulttuuri ja sen vaikutukset	29
5.1.1	Kulttuurin vaikutus vaihto-oppilaan valintaan	29
5.1.2	Persoonaa kulttuuria tärkeämpi	32
5.1.3	Muut kulttuurit	32
5.2	Oma perhe ja kulttuuri	36
5.2.1	Kotikulttuurista oppiminen	36
5.2.2	Vaikutukset omaan perheeseen	40
6	Johtopäätökset	44
	Lähteet	50
	Liitteet	57
	Liite 1. Haastattelurunko	57

1 Johdanto

”Vaihto-oppilas tuo valoa isäntäperheen arkeen”, näin uutisoi Yle vuonna 2010. Kansainvälisen vaihto-oppilastoiminnan juuret sijoittuvat jo aikaan ennen toista maailmansotaa. Kuitenkin Toisen maailmansodan ajaksi vaihto-oppilaiden määrä tippui rajusti mutta sen jälkeen jälkeä jo 50-luvulla vaihto-oppilaaksi lähteminen alkoi yleistyä (Northwest Student Exchange 2018) ja silloin monen vaihto-oppilasjärjestön toiminta on lähtenyt kasvamaan, esimerkiksi järjestöjen kuten The American Field Service (AFS) ja Youth for Understanding (YFU) (AFS 2022, YFU 2022). Suomessa YFU vastaanotti ensimmäiset vaihto-oppilaansa vuonna 1965, jonka jälkeen se on vastaanottanut vaihto-oppilaita joka vuosi, myös koronapandemian aikana. Aluksi vaihto keskittyi lähinnä vain Suomen ja Yhdysvaltojen välisiin vaihtoihin mutta jo 80-luvulla toiminta laajentui useampaan Euroopan maahan ja tällä hetkellä vaihto-oppilaita vastaanotetaan ja lähetetään laajasti eri puolille maailmaa. (YFU 2022.) Viime vuosien aikana vaihto-oppilaiden määrät ovat olleet hieman laskussa (OPH 2017) ja maailmanlaajuinen koronapandemia on myös vaikuttanut rajusti vaihto-oppilasohjelmiin sen alettua vuonna 2020.

Vaihtoon lähdön yleistyessä, myös maailmasta on tullut monikulttuurisempi globalisaation myötä. Nykyään ihmiset puhuvat useampaa eri kieltä, ja kielyhteisöissäkin kaksikielisyys tai monikielisyys on mielletty tyypillisemmäksi kuin yksikielisyys (Dufva & Pietikäinen 2009). Monella työpaikalla käytetään enemmän kuin yhtä kieltä. Myös Suomesta löytyy jo ravintoloita tai kahviloita, joissa on asioitava englannin kielellä, koska työntekijät ovat kotoisin muualta. Kansainvälisten yritysten laajentaessa toimintonsa myös työntekijöille on annettu mahdollisuus siirtyä ulkomailla töihin. Monet järjestöt haluavat puolestaan kansainvälisiä harjoittelijoita työpaikoille. Esimerkiksi Turun monikulttuuristen yhdistysten liitto, Sondip ry, on mukana tarjoamassa vapaaehtoistyöpaikkoja ulkomaalaisille EVS-ohjelman kautta (Sondip 2022). Valtiot ja kunnat ovat siis yhä monikulttuurisempia. Monikulttuurisuus on nykyään fakta ja se kuvaa nykyisiä moniarvoisia yhteiskuntia (Mikulec 2015). Näitä moniarvoisia yhteiskuntia hallitsevat muutokset, monimuotoisuus ja postmodernistiset arvot. Moniarvoiset yhteiskunnat ovat haaste ihmisten identiteetin sekä heidän henkilökohtaisten arvojen

rakentumiselle. Kulttuurienvälisellä koulutuksella on suuri rooli ihmisen arvojen ja identiteetin kehittymiselle. (Voinea 2012, 288.)

Siitä huolimatta, että näin monikulttuurisessa yhteiskunnassa kulttuuristen taitojen hallitseminen on tärkeää, voi näiden taitojen kehittäminen olla hankalaa. Matkustaminen muihin maihin on yksi tapa olla vuorovaikutuksessa muiden kulttuurien edustajien kanssa ja sitä kautta edistää kulttuurillisia taitoja. Monilla yksilöillä tai perheillä ei kuitenkaan ole tällaisia koulutuksellisia tai taloudellisia resursseja, jotka matkustaisivat matkustamisen ja sen myötä kulttuurillisten taitojen kehittämisen. Osallistuminen isäntäperheenä vaihto-ohjelmaan antaa perheille mahdollisuuden kokea toisenlaista kulttuuria ilman matkustamisesta aiheutuvia kustannuksia. Tämän kokemuksen myötä on mahdollista kehittää kulttuurillisia taitoja (Zhang and Brunton 2007). Vaikka isäntäperheeksi voi lähteä aivan tavallinen perhe eikä maksa perheelle mitään, on paikallisista perheistä kuitenkin suuri pula (Yle 2016).

Tässä tutkimuksessa selvitän miten vaihto-oppilasjärjestö YFU:n isäntäperheet kokevat isäntäperheenä kokemisen sekä miten kulttuurienväliset kohtaamiset rakentuvat vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden vuorovaikutuksessa. Tarkastelen suomalaisia YFU:n isäntäperheitä, jotka ovat majoittaneet yhden tai useamman lukioikäisen vaihto-oppilaan kotiinsa vuosina 2013–2021 ja näiden isäntäperheiden kokemuksia. Tarkoitukseni on tutkia, tapahtuuko isäntäperheissä muutoksia joko koko perheen sisällä tai yksittäisellä perheenjäsenellä uuden, kotona asuvan ihmisen myötä ja vaikuttavatko nämä käytännönläheiset kulttuurien väliset kokemukset tapaan, jolla perhe näkee muita kulttuureja.

Tarkastelen myös, syntyykö vaihto-oppilaan majoittamisen myötä kulttuuriin sopeutumista, jonka taustalla on Berry:n (1997) teoria akkulturaatiosta sekä Bennettin (1986) teoria kulttuurienvälisen sensitiivisyyden kehityksestä. Tutkimusta taustoitan käsittelemällä vaihto-oppilas ilmiötä sekä vaihto-oppilas ohjelmien, erityisesti YFU:n, toimintaa.

Useimmissa aikaisemmissa tutkimuksissa on keskitytty pääasiassa siihen, miten kulttuurienvälisiä taitoja voidaan kehittää koulukontekstissa, ja vain harvat tutkimukset käsittelevät sitä, miten epäviralliset kontekstit, kuten koti ja yhteisö,

voivat toimia ympäristöinä, joissa oppilaat ovat vuorovaikutuksessa erilaisista kieli- ja kulttuuritaustoista tulevien yksilöiden kanssa ja siten laajentaa kulttuurienvälistä oppimistaan. Tässä tutkimuksessa keskitytäänkin tarkastelemaan kulttuurienvälisten taitojen kehittymistä kotikonteksissa isäntäperheen näkökulmasta. Aikaisemman kansainvälisen tutkimuksen mukaan isäntäperheet ja erityisesti perheen lapset ovat kehittäneet kulttuurienvälistä kompetenssiaan, erityisesti heidän ymmärrystensä, arvostusta ja hyväksymistä muita kulttuureja kohtaan isäntäperhetoiminnan myötä.

2 Isäntäperhetoiminta vaihto-oppilasohjelmissa

2.1 Vaihto-oppilasohjelmat

Vaihto-oppilas termiä käytetään viittaamaan henkilöön, joka muuttaa toiseen maahan asumaan tietyksi ajanjaksoksi oppimistarkoituksessa. Vaihto-oppilasohjelmien avulla yksilöt voivat kehittää kulttuurista tietoisuuttaan, kommunikaation kompetenssia sekä lisätä kulttuurienvälistä osaamistaan (Anderson, Lawton, Rexeisen, & Hubbard, 2006). Termit vaihto-oppilas ja vaihto-opiskelija ovat myös helposti sekoitettavissa toisiinsa. Vaihto-oppilaalla tarkoitetaan lukioiässä vaihtoon lähtevää nuorta ja vaihto-opiskelija taas viittaa korkeakoulussa osana omia opintojaan tekevää opiskelijaa. Vaihto-oppilaan opinnot eivät ole suoraan sidoksissa kouluun, koska vaihto-oppilaaksi voi lähteä peruskoulun ja lukion välissäkin. Vaihto-oppilasohjelmissa ollaan enemmän kiinnostuneita henkilön iästä ja joihinkin maihin on ikäraja. Yleisimmin vaihto-oppilaat ovat kuitenkin 15–17-vuotiaita. Vaihto-oppilaana suoritettuja opintoja voi mahdollisuuksien mukaan lukea hyväksi opintoihin tai niistä voi saada esimerkiksi kansainvälisyysopintoja tai kieliopintoja lukiossa. Vaihto-ohjelmat määritellään "tutkijoiden ja opiskelijoiden kansainväliseksi liikkumiseksi" (Harari, 1992, p. 69). Vaihto-opiskelijat suorittavat lähtökohtaisesti ulkomailla opintoja osana omaa tutkintoaan. Tämän lisäksi esimerkiksi 4H-Yhdistys järjestää kesävaihtoja 18–27-vuotiaille ja se ei ole sidoksissa kouluun (4H 2022).

Lukioikäisten vaihto-oppilaiden määriä on hankala arvioida, koska kyselyihin on vastattu heikosti (Vipunen 2018), joten voidaan puhua vain arvioista. Opetushallituksen ja CIMO:n kyselyn (OPH 2017) mukaan kuitenkin keskimäärin yhdestä lukiosta lähtee keskimäärin noin 11 nuorta ulkomaille vaihtoon ja kuusi ulkomaalaista nuorta saapuu suomalaiseen lukioon. Lukuvuonna 2016–2017 lukioikäisistä nuorista lähti 657 nuorta vaihtoon ulkomaille ja Suomeen saapui 558 ulkomaalaista nuorta lukioihin, peruskouluihin tai muuhun lukio- ja perusasteen kouluun. Yleisimmät vaihto-oppilaat opiskelivat lukiossa mutta myös suomalaisiin peruskouluihin saavuttiin suorittamaan vaihto-opintoja. (OPH 2017.)

Ulkomaanjaksoja tehdään lukioissa enemmän kuin peruskouluissa. Lukioissa raportoidaan kahdenlaisia ulkomaanjaksoja, vaihto-oppilasjaksot, jotka kestävät

vähintään yhden lukukauden sekä muut lyhyemmät jaksot ulkomailla, jotka liittyvät opintoihin. Lukukauden kestäville vaihdoille nuori lähtee yleensä yksin opiskelemaan paikalliseen kouluun, kun taas lyhyemmät matkat voivat olla oppiainekohtaisia tai matka tehdään yhdessä ryhmänä. Ammattikouluissa taas on lyhyempiä, muutaman viikon ulkomaanjaksoja sekä pidempiä ulkomaanjaksoja. Pidemmällä ulkomaanjaksoilla nuori on usein hankkimassa työkokemusta oman alan tehtävissä ulkomailla mutta se voi sisältää myös opiskelua ammatillisessa oppilaitoksessa jossain toisessa maassa. OPH ja CIMO tuottivat kyselyn, joka koski kansainvälisyyttä. Kaikkiaan kyselyyn vastasi 257 lukiota, joka oli 60 % lukioista. Kyselyyn vastanneista lukioista oli 70 prosentilla ulkomaanjaksoja lukuvuoden 2016–2017 aikana. Reilu kolmas osa (34 %) oli vastavuoroisesti lähettänyt vaihto-oppilaita ulkomailla sekä 41 prosenttia lukioista oli vastaanottanut ulkomaisia vaihto-oppilaita lukioonsa. Keskimääriä laskettaessa huomattiin, että yhdestä lukiosta lähtee 11 oppilaista vaihtoon ulkomaille ja sinne tulee vastavuoroisesti 6 ulkomaista vaihto-oppilasta. Lukuvuoden 2016–2017 aikana kaikista lukioiden oppilaita joka yhdeksäs lähti ulkomaanjaksolle joksikin aikaa. Vaihto-oppilaiden lukumäärät ovat kokeneet hieman laskua verrattuna edelliseen lukuvuoteen. (OPH 2017.)

2.2 YFU

Youth for Understanding (YFU) uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutuman voittoa tavoittelematon järjestö. YFU tarjoaa vaihto-oppilasohjelmia peruskoulu- ja lukioikäisille nuorille. Heidän tavoitteensa on tarjota kansainvälisyyskasvatusta ja avartaa nuorten maailmankuvaa sekä murtaa nuorten ennakkoluuloja eri kulttuureista ja maista. Heidän tavoitteenansa on myös, että uskonnolla, sukupuolella, etnisellä taustalla tai seksuaalisella suuntautumisella ei olisi merkitystä, kenenkään ei tulisi kokea syrjintää niiden vuoksi. YFU jakautuu yli 50 maahan. (YFU 2022a.)

Virallisesti YFU sai alkunsa vuonna 1951 Yhdysvalloissa Toisen maailmansodan jälkeisessä maailmassa. Haluttiin parantaa kansainvälistä yhteistyötä maiden välillä. Tämän nähtiin olevan mahdollista, jos nuoria lähetettäisiin asumaan ja opiskelemaan eri maahan lukuvuodeksi. YFU:n tavoitteena onkin ollut lisätä kulttuurienvälisiä ymmärrystä ja parhaiten tämän on nähty onnistuvan, kun päästään näkemään toisen

kulttuurin edustajan arkea. Suomen YFU kertookin nettisivuillaan: ”*Vaihto-oppilasohjelmamme haastavat tutkimaan omaa stereotypioihin perustuvaa maailmankuvaamme. Ne tarjoavat mahdollisuuden nähdä maailma sellaisena kuin se oikeasti on.*” (YFU Suomi, 2022a.)

Ensimmäiset YFU:n vaihto-oppilaat olivat joukko saksalaisnuoria, jotka lähetettiin Yhdysvaltoihin vuonna 1951. Yhdysvaltojen silloinen ulkoministeri oli pyytänyt yhdysvaltalaiselta Rachel Andersenilta apua, jotta saksalaisnuorille löytyisi perhe. (YFU Global 2021, YFU Suomi 2022a.) Ensimmäiset suomalaiset YFU:n vaihto-oppilaat lähtivät jo muutama vuosi myöhemmin, vuonna 1958 Saksaan ja tästä seitsemän vuotta myöhemmin, vuonna 1965, ensimmäiset YFU:n vaihto-oppilaat saapuivat Suomeen. Jo reilut vuosikymmenen myöhemmin vuonna 1978 väkilukuun suhteutettuna Suomesta lähdettiin eniten vaihtoon koko maailmasta. (YFU SUOMI 2022a.) Toiminnan alkuvuosina, vuonna 1958, Suomesta lähti YFU:n kautta neljä nuorta ulkomailla vaihtoon ja YFU vastaanotti Suomeen viisi nuorta. Vuonna 2019 maailmalle lähtijöitä oli 97 ja Suomen saapuvia 73. Suomesta vaihtoon lähtijät ja Suomeen tulevien vaihto-oppilaiden määrä on kasvanut yli 90 % (YFU tilastot 2022.) Vuonna 2016 YFU:n toiminnassa mukana on jo 50 maata ja siitä on muodostunut yksi maailman suurimmista vaihto-oppilasjärjestöistä. Tänä päivänä Suomesta on YFU:n kautta lähtenyt jo yli 15 000 nuorta maailmalle vaihtoon ja samoin Suomen YFU on vastaanottanut yli 4 000 vaihto-oppilasta ulkomailta. Suomesta lähetetään enemmän nuoria ulkomailla mitä Suomeen vastaanotetaan. Vuosittain Suomeen tulee kuitenkin noin 70 lukioikäistä nuorta ja tulijoita olisi enemmän mutta isäntäperheiden puutteen vuoksi Suomen YFU ei voi vastaanottaa enempää. (YFU SUOMI 2022b.)

Vaihto-oppilaiden kohdemaan valintaa ohjaavat usein kieli, kohdemaan kulttuuri tai siellä mahdolliset harrastukset. Vaihto-oppilasohjelmat järjestävät myös harrasteohjelmia, jonka kautta voi jatkaa harrastustaan ulkomailla. Suomen YFU:n kautta voi hakea Liettuaan koripallo-ohjelmaan tai Latviaan tanssiohjelmaan (YFU 2022). Suomeen tullaan useimmiten Saksasta, Yhdysvalloista ja Aasian maista. Suomessa monia kiinnostaa Suomen kehuttu koulutusjärjestelmä sekä esimerkiksi suomalainen musiikki, erityisesti hevimusiikki.

2.3 Isäntäperhetoiminta

Vaihto-oppilaiden majoittaminen toisen kotona on epävirallinen oppimisympäristö, jossa ulkomaalaiset asuvat isäntäperheen luona kohdekulttuurissa (Richardson 2003). Kotona eri kulttuurien kanssa vuorovaikutuksessa oleminen on yksi merkittävimpiä tapoja edistää kulttuurienvälistä ymmärrystä ja kehittää kulttuurienvälistä ymmärrystä (Zhang ja Brunton 2007). Se tarjoaa ainutlaatuisen näkökulman toiseen kulttuuriin sekä vaihto-oppilaalle että isäntäperheelle koska oppilas ja perhe ovat vuorovaikutuksessa eri kulttuurin kanssa omassa elin ympäristössään päivittäin. Isäntäperheenä toimiminen pituus voi vaihdella mutta sillä viitataan perheisiin, jotka vapaaehtoisesti päättävät tarjota kodin eri kieli- ja kulttuuritaustoista tuleville ihmisille. Kotimajoitusympäristö tarjoaa ulkomaalaisille vieraille ja paikallisille majoittajille molemminpuolisia mahdollisuuksia ja etuja, kuten eri kielten ja kulttuurien oppimista sekä konkreettisten kokemusten saamista kulttuurienvälisistä kontakteista. (Shiri 2015; Walmsey 1992). Myös eri maalaisten Airbnb-vieraiden majoittaminen sekä pitkäaikainen osallistuminen vieraan kulttuurin yhteisöön on nähty olevan yhteydessä ymmärryksen ja arvostuksen lisääntymiseen eri kulttuureita kohtaan (Ladegaard 2018, Lynch 2011).

Isäntäperheenä toimiminen ulkomaalaiselle nuorelle ei vaadi muuta kuin nukkumispaikan, ravintoa ja tilan opiskelulle. Vaihto-oppilas tulee elämään osaksi perhettä ja ideaali olisikin, että nuorta kohdeltaisiinkin kuin perheen omaa lasta. Suomen YFU mainostaakin hakevansa ”*ihan tavallisia suomalaisia perheitä*”. (YFU Suomi 2020.) Se minne ulkomaalaiset vaihto-oppilaat sijoitetaan Suomessa, riippuu siitä mistä heille löydetään paikallinen isäntäperhe. Vaihto-oppilaalle etsitään ensin suomalainen perhe, jonka jälkeen hänelle etsitään vasta sopiva lukio. (Nokian uutiset 2019). Usein isäntäperheenä toimisen on nähty tuovan kansainvälisyyttä ja uutta perspektiiviä perheen ajatusmalleihin. (YFU Suomi 2020.)

Kirjallisuudessa käsitellään hyvin vähän vaihto-opintojen aikaista kotimajoitusta, erityisesti isäntäperheen näkökulmaa ei ole juurikaan tutkittu. Aktiivisen viestinnän opiskelijoiden ja isäntäperheen on kuitenkin nähty lisäävän vuorovaikutusta, kielen oppimista ja kulttuurista ymmärrystä. Tämä on kuitenkin havaittu yliopisto-opiskelijoiden vaihto-opinnoissa, jotka saattoivat viettää vaihto-oppilaita enemmän

aikaa kodin ulkopuolella. (Knight ja Schmidt-Rinehart 2010) Kahdeksan viikon kesäohjelmaa Luxemburgissa viettävät nuoret eivät sopeutuneet täysin isäntäperheen tapoihin ohjelman lyhyen keston vuoksi (Rodriguez ja Chornet-Roses, 2014). Sveitsiläisten vaihto-oppilaiden nähtiin saavan tiedollista ja emotionaalista tukea isäntäperheeltä opiskellessaan Yhdysvalloissa ja Uudessa-Seelannissa 10 kuukauden ajan (Rohmann, Florack, Samochowiec & Simonett 2014). Tulokset viittaavat siihen, että myönteinen kulttuurienvälinen vuorovaikutuksen myötä perhe ja oppilas todennäköisemmin saavat hyvän kokemuksen sekä oppilaat ovat todennäköisemmin vuorovaikutuksessa muidenkin kyseisen kulttuurin edustajien kanssa.

Perheiden on huomattu viettävän enemmän aikaa yhdessä sinä aikana, kun perheessä asuu vaihto-oppilas (Mains 2016). On huomattu myös, että isäntäperhe aktiivisesti omaksuu vähemmistökuulttuurin elementtejä. Vaihto-oppilasohjelma toimii siis molemminpuolisena kulttuurien vaihtamisena. Erityisesti lasten on nähty pystyvän luomaan aitoja suhteita ulkomaalaisiin vaihto-oppilaihin isäntäperhekokemuksen myötä, joka vähensi lapsien ennakkoluuloja ja lisäsi heidän kulttuurienvälistä osaamistaan. Isäntäperhe ja vaihto-oppilas hyötyvät kulttuurienvälisestä vaihdosta molemminpuolisesti. He oppivat toisen kulttuurista koska he ovat vuorovaikutuksessa keskenään päivittäin omassa arjessaan. Oppilaiden ja perheiden kulttuuritieto, ennakkoluulottomuus, tietoisuus globaaleista kysymyksistä ja tuki toistensa maille on nähty lisääntyvän sekä heidän ennakkoluulojen vähentyvän. (Sustarsic 2020.) Kodin kaltainen epävirallinen koulutuskonteksti, kuten koti, voi toimia kulttuurienvälisen ja monikielisen oppimisen tilana, jossa perheenjäsenet hyötyvät tarjoamalla heille mahdollisuuden kulttuurivaihtoon (Kwon 2020).

3 Kulttuurinen sopeutuminen

3.1 Kulttuurienvälinen osaaminen

Toimiakseen tehokkaasti itselleen vieraissa kulttuureissa ihmisten on oltava kiinnostuneita muista kulttuureista, oltava tarpeeksi sensitiivisiä tunnistaakseen kulttuurierot ja oltava valmiita muuttamaan toimintaansa osoittaakseen kunnioituksensa eri kulttuurien edustajia kohtaan (Bhawuk & Brislin 1992, 416). Jos henkilö osaa toimia aiemmin lueteltujen taitojen tavalla, hänen katsotaan omaavan kulttuurienvälistä sensitiivisyyttä tai kulttuurienvälistä kompetenssia. Henkilöt, jotka ovat taitavia kommunikoidaan yhden kulttuurin edustajien kanssa, voivat olla taitavampia olemaan vuorovaikutuksessa myös muiden kulttuurien edustajien kanssa. (Bennett 2009). Termejä kulttuurienvälinen sensitiivisyys (engl. intercultural sensitivity) ja kulttuurienvälinen kompetenssi on toisinaan käytetty tarkoittamaan samaa (Deardorff 2015). Toiset puolestaan määrittelevät termien tarkoittavan hieman eri asiaa. Esimerkiksi Hammer, Bennett & Wiseman (2003) viittaavat kulttuurienvälisellä sensitiivisyydellä kykyyn huomata eroja kulttuurien välillä. Kulttuurienvälisellä kompetenssilla he taas viittaavat kykyyn ajatella ja toimia kulttuurienvälisesti sopivilla tavoilla. Kulttuurienvälistä kompetenssia pidetään yhä enemmän oppilaitoksissa, yrityksissä, valtion virastoissa ja järjestöissä työntekijöiden yhtenä keskeisimpänä taitona (Hammer 2011). Se on myös nähty yhtenä tärkeimpänä tekijänä, kun mietitään kansainvälisen opiskelijoiden sopeutumista ulkomaille tai pohditaan etnisiä suhteita kansakuntien sisällä.

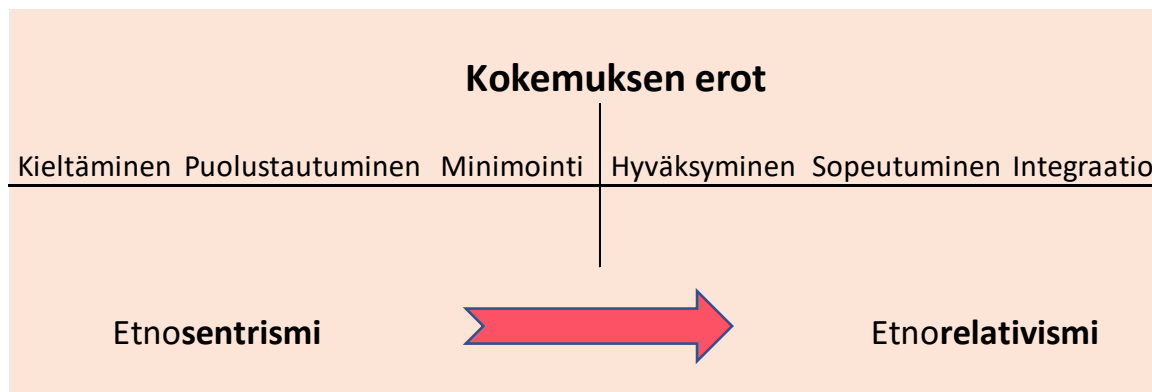
Voisi sanoa, että ensin tulee kulttuurienvälinen sensitiivisyys ja sen jälkeen kulttuurienvälinen kompetenssi. Ensin tunnistetaan kulttuurierojen olemassaolo, minkä jälkeen toimitaan sen mukaan. Näin ollen käsitteitä ei voitaisi käyttää tarkoittamaan samaa. Pidemmälle kehittynyt kulttuurienvälinen sensitiivisyys on yhteys parempaan kulttuurienväliseen kompetenssiin (Hammer ym. 2003).

3.2 DMIS, kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli

Tässä luvussa esittelen kulttuurienvälisen kehityksen teoreettista kulttuurienvälisen sensitiivisyyden mallia DMIS:ää (engl. The Developmental Model of Intercultural

Sensitivity). Altistus toisille kulttuureille ei välttämättä takaa kulttuurienvälisen sensitiivisyyden kehitystä, vaan kehitys voi olla pikemminkin seurausta ihmisten kognitiivisesta toiminnasta (Bennett 2009). Yksi käytetyimmistä malleista tarkastella ihmisten asenteita kulttuurieroja kohtaan on kulttuurienvälisen sensitiivisyyden kehitysmalli DMIS (Bennett 1986). Bennett (1986) loi kyseisen mallin, jotta ymmärtäisimme paremmin kulttuurieroja. Hän havainnoi ihmisiä yrityksissä sekä korkeakouluissa ja tarkasteli, miten heistä tulee taitavampia kommunikoidaan kulttuurienvälisissä tilanteissa. Näiden havaintojen pohjalta syntyi teoreettinen viitekehys, kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli DMIS. Kyseistä viitekehystä on käytetty myös opiskelijoiden kulttuurienvälisen kokemusten, muun muassa opintovaihtojen, tarkasteluun, ja pohdittu niiden merkitystä kulttuurienvälisessä oppimisessa (Bloom & Miranda 2015; Hammer 2015). Viitekehys antaa hyvän mahdollisuuden selvittää, ovatko kulttuurienväliset kokemukset yhteydessä kulttuurienvälisen sensitiivisyyden sekä kompetenssin kehittymiseen.

Kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli DMIS jakautuu kahteen osaan: etnosentrismiin sekä etnorelativismiin. Bennettin (1993) mukaan ihmisten ajatusmaailma siirtyy etnosentrismistä kohti etnorelativismia. Ajatuksesta, että vain oma kulttuuri olisi tärkein, siirrytään mallin mukaan suuntaan, jossa kaikki kulttuurit ovat tasa-arvoisia eikä mikään ole ylitse muiden. Kuviossa 1 havainnollistetaan tätä siirtymää. Kumpikin puoli sisältää kolme eri vaihetta. Etnosentrismi kuvastaa sitä, että oman kulttuurin maailmankuva olisi kaiken todellisuuden keskiössä. Ihmiset näkevät siten oman kulttuurin ainoana oikeana. Etnosentrismien vaiheita on kolme: kieltäminen, puolustautuminen ja minimointi. Etnorelativismien vaiheissa ihminen alkaa arvostaa kulttuurieroja eikä enää ajattele oman kulttuurin olevan muita parempi. Etnorelativismien kolme vaihetta ovat hyväksyminen, sopeutuminen ja integraatio. (Bennett 1993, 29.)

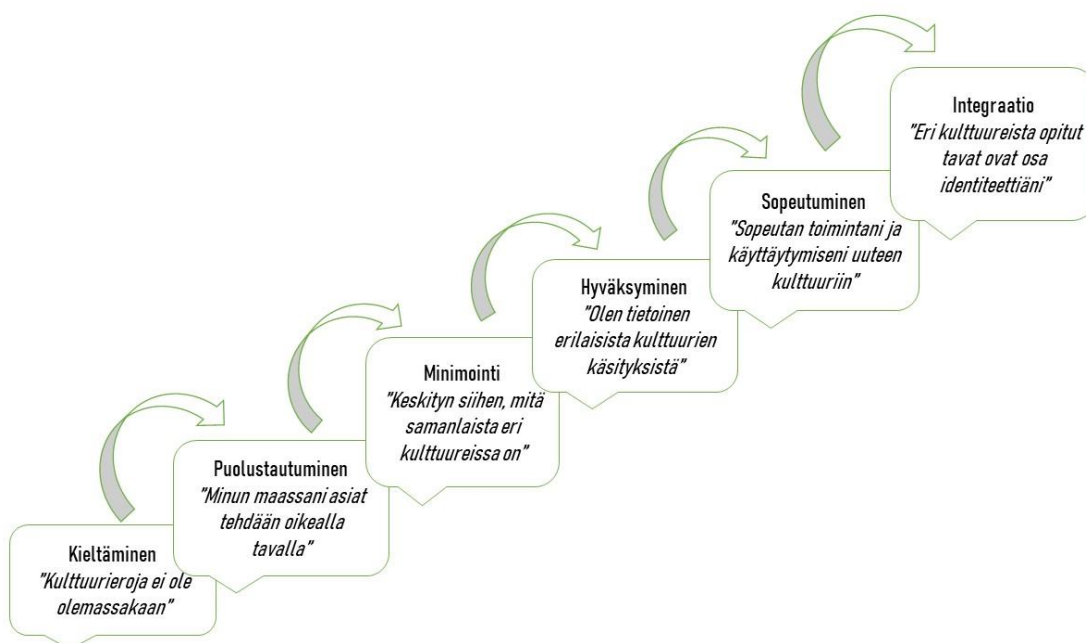
Kuvio 1. Kulttuurienvälisen sensitiivisyyden malli DMIS.

Lähde: Bennett 1993

Kuviossa 2 on havainnollistettu esimerkkilausein, miten henkilön ajatusmaailma muuttuu, jos kehitys tapahtuu DMIS-mallin mukaisesti. Kieltytymisvaiheessa henkilö kieltää kaikkien kulttuurierojen olemassaolon mahdollisuuden. Kun henkilö on ollut kulttuurienvälisissä tilanteissa, hän alkaa huomata, että kulttuurieroja onkin olemassa, mutta henkilö on edelleen sitä mieltä, että hänen oma kulttuuriinsa on muita parempi. Tätä vaihetta kutsutaan puolustautumisvaiheeksi. Hän kokee, että siinä yhteiskunnassa, jossa hän itse elää, asiat tehdään oikealla tavalla. Kun ajatusmaailma kehittyy minimointivaiheeseen, henkilö alkaa kiinnittää enemmän huomiota eri kulttuurien samankaltaisuuksiin, ei niinkään kulttuurien eroavaisuuksiin. Nämä kolme vaihetta muodostavat etnosentrismien vaiheet. Etnorelativismien ensimmäisessä vaiheessa, hyväksymisvaiheessa, henkilö on jo tietoinen eri kulttuurien käsityksistä. Hän ymmärtää, että ihmiset käyttäytyvät tietyllä tavalla, koska se kuuluu heidän kulttuuriinsa. Ajatusmaailman edelleen kehittyessä sopeutumisvaiheeseen, henkilö alkaa sopeuttaa omaa toimintaansa niin, että se sopii yhteen uuden kulttuurin kanssa. Henkilön lopulta hyväksyessä eri kulttuureista opitut käytännöt osaksi identiteettiään, on hän etnorelativismien viimeisessä vaiheessa eli integraatiovaiheessa. Ihmiset saavuttavat harvoin DMIS:n viimeistä vaihetta, sillä se edellyttää sitä, että ihminen viettää paljon aikaa kahdessa kulttuurissa ja on tietoinen kulttuurien vaikutuksista omaan identiteettiinsä (Cushner, McClelland & Safford 2012, 165).

Usein siis henkilön ollessa tekemisissä eri kulttuurien edustajien kanssa, hän etenee kulttuurienvälisen sensitiivisyyden mallin vaiheissa eteenpäin. Esimerkiksi ennen kuin hän on ollut tekemisissä eri kulttuurien edustajien kanssa, hän sijoittuu mallissa

ensimmäiseen vaiheeseen eli kieltäytymisvaiheeseen. Jos hän on kuitenkin tekemisissä eri kulttuurien edustajien kanssa, hänen ajatusmaailmansa voikin alkaa muuttua ja hän sijoittuu mallissa seuraavaan vaiheeseen eli puolustautumisvaiheeseen. Henkilön ei kuitenkaan aina edes tarvitse siirtyä DMIS-mallin yhdestä vaiheesta toiseen (kuvio 1 vaiheet), esimerkiksi puolustautumisvaiheesta minimointivaiheeseen, jotta kehitystä olisi tapahtunut. Ihmiset kehittävät kulttuurienvälistä sensitiivisyyttään ja kompetenssiaan jokaisessa DMIS-mallin vaiheessa samaan aikaan. Henkilö saattaa esimerkiksi olla edelleen sitä mieltä, että hänen omassa kulttuurissa asiat tehdään oikealla tavalla mutta samalla kiinnittää jo huomiota eri kulttuurien samanlaisuuksiin. Tällöin hän on puolustautumis- ja minimointivaiheen välissä. Heidän ei tarvitse siis selviytyä kaikista yhden vaiheen kysymyksistä, ennen kuin siirtyvät seuraavaan vaiheeseen. (Bennett 1993.)

Kuvio 2. DMIS-vaiheet havainnollistettuina.

Lähde: Bennett 2011; Weebly 2020

3.3 Akkulturaatio

Akkulturaation määritelmän esittivät ensimmäisen kerran Redfield, Linton ja Herskovits (1936, s. 149) kuvailemalla sitä näin: "Akkulturaatio käsittää ilmiöt, jotka syntyvät, kun eri kulttuureja edustavat yksilöt joutuvat jatkuvaan kosketukseen, jolloin jommankumman tai molempien ryhmien alkuperäiset kulttuurimallit muuttuvat".

Vaikka akkulturaatio on periaatteessa neutraali termi (eli muutos voi tapahtua joko kummassakin tai molemmissa ryhmissä), käytännössä akkulturaatio aiheuttaa yleensä enemmän muutosta jommassakummassa ryhmässä (jota tässä artikkelissa kutsutaan akkulturaatioryhmäksi) kuin toisessa (Berry, 1990).

Myöhemmin on korostettu, että assimilaatio ei ole ainoa akkulturaation laji vaan se voi olla myös; vastavaikutuksellista eli aiheuttaa muutosvastarintaa molemmissa kulttuuriryhmissä, luovaa eli synnyttää uusia kulttuurillisia muotoja, joita ei löydy kummastakaan alkuperäisestä kulttuurista ja viivästyntä eli käynnistää muutoksia, jotka ilmenevät täydellisemmin vasta vuosien kuluttua.

Akkulturaatio on siis kulttuurinen ja psykologinen muutosprosessi, joka tapahtuu kahden tai useamman kulttuuriryhmän ja niiden yksittäisten jäsenten välisen kontaktin seurauksena. Sillä viitataan ilmiöihin, jotka syntyvät, kun eri kulttuureja edustavien yksilöiden ryhmät ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Tämän seurauksena jommankumman tai molempien ryhmien alkuperäisissä kulttuurimalleissa tapahtuu muutoksia. (Redfield, Linton & Herskovits, 1936, 149–152.) Kulttuuriryhmätasolla siihen liittyy muutoksia sosiaalisissa rakenteissa ja instituutioissa sekä kulttuurisissa normeissa. Psykologinen akkulturaatio taas viittaa yksilössä tapahtuviin muutoksiin. Yksilössä tapahtuviin muutoksiin vaikuttaa sekä ympärillä olevan enemmistön kulttuuri että alkuperäinen kulttuuri. Yksilön psykologisella tasolla siihen liittyy muutoksia ihmisten käyttäytymisessä (mukaan lukien heidän ruokansa, pukeutumisensa, kielensä, arvonsa ja identiteettinsä) ja heidän mahdollisen sopeutumisensa näihin kulttuurienvälisiin kohtaamisiin. (Phinney, Berry, Vedder & Liebkind 2006.)

Näiden erottelu on tärkeää kahdesta syystä: ensinnäkin, jotta voidaan tutkia näiden kahden kulttuuriryhmän välisiä järjestelmällisiä suhteita, ja toiseksi, koska kaikki yksilöt eivät osallistu samassa määrin ryhmänsä kokemaan yleiseen akkulturaatioon. Vaikka yleiset muutokset voivat olla ryhmässä syvällisiä, yksilöiden tiedetään vaihtelevan suuresti siinä, missä määrin he osallistuvat näihin yhteisön muutoksiin (Berry, 1970; Furnham & Bochner, 1986).

3.3.1 Akkulturaatio-prosessi

Akkulturaatio-prosessin esittelivät ensimmäisen kerran amerikkalaiset antropologit vuonna 1880 tutkiessaan kahden erilaisen homogeenisen kulttuuriryhmän kulttuurista muutosprosessia. Akkulturaatioprosessi tarkastelee miten kulttuuriset ryhmät käsittelevät eri kulttuurikohtaamisista syntyviä vaikutuksia ja konflikteja sekä miten jatkuvat kulttuuriset kohtaamiset lopulta muuttaisivat joko yhden tai molempien kulttuuriryhmiä ajan myötä. (Berry 1997.)

Akkulturaatioprosessia on aikaisemmassa kirjallisuudessa käytetty kuvaamaan maahanmuuttajia, jotka ovat eri kulttuuriympäristössä kuin heidän oma kotikulttuurinsa. Suomessa on erimerkiksi siirtolaisnuoria tutkittaessa käytetty akkulturaatioprosessia, kun on tutkittu heidän akkulturaatioprosessiansa heidän uudessa kotimaassa Suomessa. (Zilliacus, Holm, G., & Sahlström, 2017). Berryn (1997) akkulturaatiomallissa on neljä erilaista strategiaa, joissa homogeeniset ryhmät ja kulttuurit ovat muuttaneet omasta kotimaastaan ja kotikulttuuristaan toiseen maahan, jossa on enemmistökulttuurina joku erilainen kulttuuri. Nämä ryhmät sisältävät kansainvälisiä opiskelijoita, turvapaikanhakijoita, pakolaisia, ihmiset, jotka ovat menneet naimisiin eri kulttuurista kotoisin olleen henkilön kanssa, ulkomailla olevia työntekijöitä. Eri kulttuurin kanssa yhteydessä olemisen aiheuttaa usein konflikteja kuten esimerkiksi kulttuurishokin.

Oma kotikulttuuri sekä kohdemaan kulttuuri ovat kaksi itsenäistä ulottuvuutta, joiden risteytyksessä syntyy neljä strategiaa: Assimilaatio, erottaminen, integraatio ja marginalisointi. Assimilaatiossa omaksutaan vastaanottava kulttuuri ja hylätään oma kotikulttuuri. Erottamisessa hylätään vastaanottava kulttuuri ja säilytetään oma kotikulttuuri. Integraatiossa omaksutaan vastaanottava kulttuuri ja säilytetään myös oma kotikulttuuri. Marginalisoinnissa hylätään sekä vastaanottava kulttuuri että oma kotikulttuuri. (Berry 1997.)

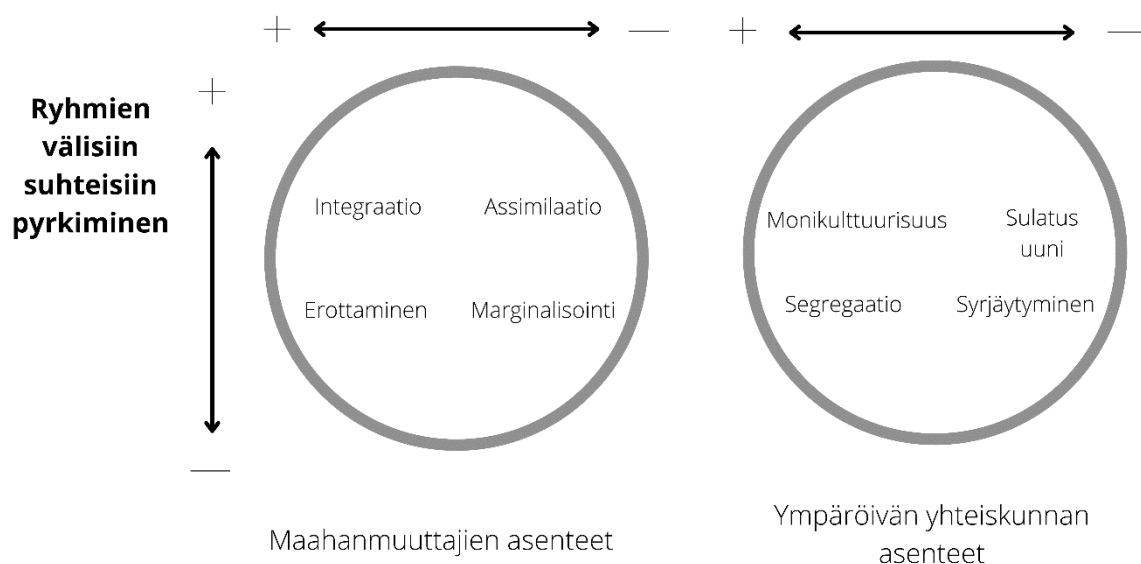
Tutkimusten mukaan integraatio on psykologisesti suotuisin maahanmuuttajanuorilla koska se kuvaa heidän sopeutuneen paremmin. (Phinney ym. 2006.) Tämä riippuu kuitenkin paljon siitä ovatko oma kotikulttuuri ja vastaanottava kulttuuri kuinka samanlaisia. Berryn (1991) mukaan integraation saavuttaminen edellyttää

molemminpuolista hyväksyntää. Yhteiskunnan ja siellä olevien toimijoiden kuten esimerkiksi opettajien ja asuinkumppanien on oltava avoin ja osallistavia henkilöitä

3.3.2 Akkulturaatio-asetteet

Akkulturaatio viittaa siihen, miten ihmiset haluaisivat toimia kulttuurienvälisissä kontaktitilanteissa. Ennen ajateltiin yksilöiden suuntautuvan joko jompaankumpaan ryhmään eli he valitsisivat vain toisen kulttuurin. (Phinney ym. 2006.) Berry (1974) kuitenkin esitti, että on olemassa kaksi ulottuvuutta, joita pitkin yksilöt orientoituvat (two dimensions along which individuals orient themselves). Yksilöillä on kaksi intressiä, kulttuurinvälinen kontakti (missä määrin osallistutaan muiden kulttuuriryhmien toimintaan vai pysytäänkö ensisijaisesti omissa ryhmissä) ja kulttuurin ylläpitäminen (missä määrin kulttuuri-identiteettiä ja kulttuurisia piirteitä pidetään tärkeinä ja niiden ylläpitämiseen pyritään) (Berry 1997).

Perintökulttuurin ja identiteetin ylläpitäminen

Kuvio 3. Akkulturaatioasenteet.

Lähde: Berry 2003

Maahanmuuttajien ja muiden ei-dominoivan kulttuurin edustajien joukossa akkulturaatioasenteet perustuvat kahteen asiaan, kuinka paljon nämä yksilöt haluavat

olla tekemisissä ryhmänsä ulkopuolisten ihmisten kanssa sekä kuinka paljon he haluavat säilyttää oman perintökulttuurinsa ominaisuuksia. Kuviossa 3 on havainnollistettu kulttuurienvälisen kontaktin ja kulttuurin ylläpitämisen eroja sekä hallitsevien ja ei-dominoivien ryhmien näkemysten välillä. Kaksi ulottuvuutta esitetään toisistaan riippumattomina: ei-dominoiva etnokulttuurinen eli ei-dominoiva ihmisryhmä, jolla on samankaltainen kulttuuri (engl. ethnocultural) ryhmä vasemmalla ja dominoiva ryhmä oikealla. Jokaiselle vaihtoehdolle on esitetty ulottuvuus, jonka toisessa päässä on positiivinen suunta ja toisessa negatiivinen suunta. Pääkysymys ei-dominoivan kulttuurin edustajalle olisi: ”Kuinka käsittelemme näitä kahta asiaa?”. Kun taas henkilölle, joka edustaa ympäröivän yhteiskunnan kulttuuria, pääkysymys olisi: ”Kuinka heidän (esim. maahanmuuttajat) tulisi suhtautua heihin?”. Nämä kaksi kysymystä määrittelevät kulttuurienvälisen kontaktitilan (eli ympyrät), jonka sisällä yksilöt omaksuvat asenteensa asiaa kohtaan. Kuviossa 3 olevien ympyröiden kullakin sektorilla on nimi, joita on käytetty akkulturaatiotutkimuksissa (Phinney ym. 2006.)

Kun etnokulttuurisen ryhmän jäsenet pitävät perintökulttuurinsa säilyttämistä tärkeänä ja haluavat välttää vuorovaikutusta muiden kanssa, puhutaan erottautumisesta (kuvio 3 vasen reuna). Kun henkilö on kiinnostunut sekä oman alkuperäisen kulttuurin säilyttämisestä että olemaan vuorovaikutuksessa muiden kanssa, puhutaan integraatioasenteesta. Näissä tapauksissa henkilöt säilyttävän niin sanotun kulttuurillisen koskemattomuuden sekä pyrkivät samalla osallistumaan ympäröivän yhteiskunnan kulttuuriin. Kun kulttuurin ylläpitämiseen ei ole mahdollisuuksia tai kiinnostusta ja kun ei ole suurta kiinnostusta luoda suhteita muiden ryhmien kanssa, puhutaan marginalisoitumisesta. Nämä henkilöt ovat usein joutuneet jättämään kulttuurinsa pakon vuoksi ja/tai ovat koneet syrjintää. (Phinney ym. 2006.)

Ei-dominoivan kulttuurin edustajat, esimerkiksi maahanmuuttajat, eivät välttämättä voi itse valita miten he sopeutuvat kulttuuriin (Berry 1974) sillä heidän kokemuksensa ovat sidoksissa ympäröivän yhteiskunnan olosuhteisiin. Ympäröivä yhteiskunta voi asettaa rajoituksia, jotka voivat rajoittaa ei-dominoivan kulttuurin edustajien elämää. Esimerkiksi kotoutumiseen vaikuttaa ympäröivän yhteiskunnan avoimuus ja osallistuminen yhteiskunnan monimuotoisuutta kohtaan (Berry 1990) ja näin ollen kotoutuminen vaatii molemmiin puolista hyväksyntää toisen kulttuuria kohtaan. (Phinney ym. 2006.) Tämä strategia edellyttää, että ei-dominoivat ryhmät omaksuvat

laajemman yhteiskunnan perusarvot, kun taas dominoivan ryhmän on samalla oltava valmis mukauttamaan kansallisia instituutioita (esim. koulutus, terveydenhuolto, työelämä) vastaamaan paremmin kaikkien moniarvoisessa yhteiskunnassa nyt yhdessä elävien ryhmien tarpeita. (Berry 1997.)

Kuvio 3 vasemmalla puolella esitetyt etnokulttuuristen ryhmien näkökulmasta esitetyt akkulturaatioasenteet eivät ota huomioon ympäröivän yhteiskunnan asenteita. Näillä asenteilla uskotaan kuitenkin olevan suuri merkitys akkulturaatioon (Berry 1974). Dominoivan ryhmän asenteet kulttuurin ylläpitoa ja kulttuurienvälistä kanssakäymistä kohtaan on esitetty kuvion 1 oikealla puolella. Ympäröivän yhteiskunnan kulttuurin hyväksyntä kulttuuriselle moninaisuudelle ja kulttuurienväliselle kanssakäymiselle määrittelee keskinäisen sopeutumisen asenteen. Tätä kutsutaan yleisesti monikulttuurisuudeksi (Berry 1984). Kun dominoiva ryhmä suosii kulttuuriin sulautumista, sitä voidaan kutsua sulatusuuniksi (engl. melting pot). Kun taas dominoiva ryhmä pakottaa eron tekemiseen kulttuurien välillä, puhutaan segregaatiosta. Kun syrjäytyminen tapahtuu dominoivan kulttuurin pakottamana, se nähdään kulttuurin pois sulkemisena (Bourhis, Moise, Perreault & Sénécal 1997). Yleisin tapa arvioida näitä kulttuuriin sopeutumisia on ollut valita kulttuurin kannalta osa-alueita, kuten esimerkiksi kielenkäyttö ja ruokamieltymykset, ja laatia neljä eri väittämää eri osa-alueita varten, yksi kutakin asennesektoria varten (esim. Van de Vijver, Helms-Lorenz & Feltzer 1999).

Akkulturaatiotutkijat ovat ehdottaneet muitakin mahdollisia termejä (esim. Gordon, 1964). Termiä "kaksikulttuurinen" on käytetty viittaamaan akkulturaatioon, jossa yksilö elää samanaikaisesti kahdessa kulttuurissa, jotka ovat kosketuksissa keskenään (Cameron & Lalonde, 1994). Gordon (1964) puhuu myös kahdesta kotouttamisen muodosta: kulttuurisesta assimilaatiosta ja rakenteellisesta assimilaatiosta. Kun molemmat muodot esiintyvät, on todennäköistä, että tuloksena syntyy täydellinen assimilaatio. Kun kyse on rakenteellisesta assimilaatiosta (korkea kontakti- ja osallistumisaste) yhdistettynä vähäiseen kulttuuriseen assimilaatioon (korkea kulttuurin ylläpitoaste), on todennäköistä, että lopputulos on samankaltainen kuin integroituminen.

4 Tutkimuksen toteutus

Vaihto-oppilaista, jotka majoittuvat isäntäperheissä, on tehty jonkin verran tutkimusta esimerkiksi siitä näkökulmasta, että miten heidän kielitaitonsa ja kulttuurienvälinen osaaminen kehittyy (Castaneda ja Zirger 2011; Walmsey 1992). Kuitenkin Suomessa asuvia isäntäperheitä on tutkittu kuitenkin vähän. Lisäksi useammat tutkimukset keskittyvät tutkimaan korkeakouluikäisten kokemuksia isäntäperheessä asumisesta mutta vähemmän on tietoa, miten lukiolaiset kokevat isäntäperhemajoituksen. (Kobayashi ja Viswat 2015; Tan ja Kinginger 2013). Tässä tutkimuksessa keskityn selvittämään suomalaisten vapaaehtoisten isäntäperheiden kokemuksia kulttuurillisesta näkökulmasta. Isäntäperheet siis saavat kulttuurienvälisiä kokemuksia omassa kotimaassaan. He auttavat oppilasta ymmärtämään heidän omaa kulttuuriaan mutta pääsevät myös kokemaan yhteyksiä muihin kulttuureihin jatkuvan vuorovaikutuksen kautta. Päätin tutkia aihettani laadullisin menetelmin, tarkemmin haastattelujen avulla. Laadullinen tutkimus sopii tutkimukseeni, koska tarkoituksena on selvittää tutkittavien omia ajatuksia isäntäperheenä toimimisesta ja heidän kokemista vaikutuksista perheeseensä. Haastattelujani analysoin sisällönanalyysin menetelmin.

Tutkimuskysymykset ovat:

- 1. Miten isäntäperheen suhtautuminen eri kulttuureihin ja omaan kulttuuriin muuttuu vaihto-oppilaan asumisen aikana?*
- 2. Miten kulttuurien välinen kohtaaminen rakentuu vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden välisessä kanssakäymisessä?*

Tässä luvussa käsittelen haastattelua tutkimusmenetelmänä. Tämän lisäksi esitelen tutkimuksen tutkimuskysymykset, aineiston, analyysimenetelmän ja lopuksi vielä pohdin tutkimuksen eettisyyttä sekä tulosten luotettavuutta.

4.1 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Haastattelua tutkimusmetodina saatetaan joskus pitää vähempiarvoisena. Tutkimushaastattelu sopii kokemusten selvittämiseksi ja ilman kokemusten

selvittämistä moni osa-alue jäisi tutkimatta (Hyvärinen, Nikander & Ruusuvoori, 2017). Tutkimushaastattelussa voidaan usein ottaa mukaan vain rajallinen määrä tutkittavia jo ajankäytönkin takia. Haastattelujen tekeminen vie aikaa. Haastattelututkimuksessa esiintyy kolmenlaisia kysymyksiä: tutkimuskysymys/kysymykset, haastattelussa kysyttävät kysymykset sekä lopuksi kerätylle aineistolle esitettävät kysymykset. Hyvin laaditut tutkimuskysymykset eivät vielä takaa hyvää haastattelua. Haastateltavalta ei ole hyvä esittää pelkästään avoimia kysymyksiä, jotta haastateltavasta ei tule ”oman elämänsä teoreetikkoa”. On haastattelijan tehtävä tehdä analyysit ja päätelmät tutkittavan vastauksista, ei haastateltavan (Hyvärinen ym. 2017.) Tässä työssä on menetelmänä teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu, haastattelun teemat ovat etukäteen siis määritelty. Kaikki teemat ja niitä tarkentavat kysymykset käydään läpi haastattelussa mutta ei ole järjestystä teemojen läpikäymiselle (Eskola & Suoranta, 1998). Laadullisessa tutkimuksessa on paljon pohdittu, että pitääkö haastatteluissa esittää kysymykset tietyssä järjestyksessä sekä pitääkö kaikilta kysyä samat kysymykset vai voiko jättää joitain kysymyksiä pois toisissa haastatteluissa. Teemahaastattelussa ei voida kuitenkaan kysyä mitä tahansa vaan pyritään löytämään haastateltavan vastauksista tutkimuksen tarkoituksen mukaisesti. Haastattelussa on tarkoitus saada mahdollisimman paljon tietoa halutusta asiasta, jonka vuoksi voi olla aiheellista antaa haastattelukysymykset tai aiheet haastateltaville jo etukäteen. Vaikka aineistolähtöisessä tutkimuksessa haastattelu pyritäänkin suorittamaan ilman ennakkoletuksia, teemahaastatteluun valitut teemat kuitenkin perustuvat siihen, mitä jo aiemmin tiedettiin ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 89.)

4.2 Tutkimuksen aineisto

Aineisto koostuu entisten YFU:n isäntäperheiden haastatteluista. Haastatteluja suoritettiin yhteensä kahdeksan kappaletta. Haastateltavat ovat eriteltyinä taulukossa 1. Haastateltavat löytyivät Facebook-ryhmien kautta. Toimeksiantaja YFU jakoi haastattelukutsua isäntäperheiden Facebook-ryhmissä, mitä kautta löytyivät ensimmäiset viisi haastateltavaa. Loput kolme löytyivät Suomen YFU:n vapaaehtoiset Facebook-ryhmän kautta. Haastateltavia myös pyydettiin kertomaan tutuillensa, jos joku heistä haluaisi osallistua mutta tätä kautta ei tullut yhtään yhteydenottoa. Haastatteluihin osallistuminen oli vapaaehtoista. Haastattelut suoritettiin etänä, Zoom-

alustan kautta koska aineisto kerättiin koronapandemian aikana vuonna 2021. Ensimmäiset viisi haastattelua suoritettiin kesän ja kevään 2021 aikana. Loput kolme haastattelua suoritettiin loppuvuodesta 2021. Haastateltavat olivat kaikki perheen äitejä. Haastateltavia etsiessä haettiin vain perheen vanhempaa, sukupuolella ei ollut väliä. Kuitenkin kaikki vastaajat olivat naispuolisia ja perheen äitejä. Perheet ovat toimineet isäntäperheenä ulkomaalaiselle vaihto-oppilaalle vuosina 2006–2020. Hain perheitä, joilla on ollut viimeisin vaihto-oppilas viimeisen viiden vuoden aikana. Koin, että tätä aiemmin toimineet isäntäperheet eivät välttämättä muista enää tarpeeksi hyvin millaista oli isäntäperheenä olo. Hain myös ensisijaisesti perheitä, jotka ovat toimineet perheenä vain yhdelle tai muutamalle vaihto-oppilaalle Useampi perhe oli kuitenkin toiminut useamman kerran isäntäperheenä, kuitenkin alle viidelle vaihto-oppilaalle. Koen, että perheiden on helpompi pohtia vaihto-oppilaiden jättämiä vaikutuksia, jos vaihto-oppilaita on ollut vain yksi tai useampi. Alun perin olin erityisen kiinnostunut tutkimaan vain yhtä vaihto-oppilasta majoittaneita perheitä, mutta heitä oli hankala löytää, joten laajensin aineistoani koskemaan myös perheitä, joilla on ollut enemmän kuin yksi vaihto-oppilas kotonaan. Aika isäntäperheenä vaihteli lukukaudesta lukuvuoteen. Vaihto-oppilaat olivat eri maista kotoisin. Sattumalta haastateltavien vaihto-oppilaat olivat lähes kaikki Euroopasta sekä Latinalaisesta Amerikasta. Suojatakseni haastateltavien henkilöllisyyksiä, en erittele vaihto-oppilaiden kotimaita sekä isäntäperheiden kotikaupunkeja, ellei se liity olennaisesti tutkimuskysymykseen.

Taulukko 1 Sisällönanalyysin aineiston haastateltavat

H1	Etelä-Suomi	Saksa, Latinalainen Amerikka	4 vaihto-oppilasta	2006–2019
H2	Etelä-Suomi	Saksa	2 vaihto-oppilasta	2017–2020
H3		Aasia, Saksa	2 vaihto-oppilasta	2015–2017
H4	Pohjois-Suomi, maaseutu	Saksa, Etelä-Eurooppa	5 vaihto-oppilasta	2016–2021
H5	Etelä-Suomi	Saksa	1 vaihto-oppilas	2019–2020
H6	Pohjois-Suomi, maaseutu	Saksa, Sveitsi	2 vaihto-oppilasta	2016–2017
H7	Etelä-Suomi	Saksa, Latinalainen Amerikka	5 vaihto-oppilasta	2014–2021
H8	Etelä-Suomi	Saksa, Latinalainen Amerikka	2 vaihto-oppilasta	2019–2021

Koska olen kiinnostunut selvittämään perheiden omia subjektiivisia ajatuksia isäntäperheenä toimimisesta sekä toiminnan vaikutuksesta heidän perheeseensä, toimivat haastattelut tähän hyvänä tutkimusmenetelmänä. Haastattelun avulla saa hyvin tietoa omista kokemuksista ja näkemyksistä. Sen avulla saa myös kosketuksen siihen, että miksi perhe on alun alkaen ryhtynyt isäntäperheeksi, mitä mieltä perhe on ollut kokemuksesta sekä myös, että aikovatko he mahdollisesti jatkaa isäntäperheenä toimimista myös tulevaisuudessa. Haastattelujen kautta saa hyvin tietoa kaikesta isäntäperhetoimintaan liittyvästä.

Jo haastattelurunkoa tehdessä oli pohdittava tarkkaan, että mitkä kysymykset ovat olennaisia tutkimuksen kannalta. Esimerkiksi onko tutkimuksen kannalta olennaista tietää haastateltavien ikä, asuinpaikkakunta tai ammatti. Haastattelurungossa, joka lähetettiin haastateltaville, oli nämä kysymykset mainittu mutta lopulta päädyin kuitenkin olemaan kysymättä edellä mainittuja asioita, elleivät ne jotenkin tulleet esille haastattelun aikana. Haastateltaville tehtiin myös selväksi, että heitä ei voida tunnistaa tutkimuksesta jälkeenpäin. Tiedot kuten nimet, ammatti ja asuinpaikkakunta tullaan poistamaan litteroinneista, jotta heitä ei voi kukaan tunnistaa. Heille myös kerrottiin, että haastattelu voidaan koska vain lopettaa, jos he niin tahtovat ja litterointeja ei

säilytetä tutkimuksen valmistuttua. Kaikki haastattelut suoritettiin kuitenkin loppuun asti.

4.3 Analyysimenetelmä

Analyysimenetelmäksi valikoitui aineistolähtöinen sisällönanalyysi. Sisällönanalyysiä tehtäessä ei tarvita valmista teoreettista viitekehystä valmiiksi. Sisällönanalyysissä ennemmin etsitään toistoa aineistosta. (Eskola & Suoranta 2003). Sisällönanalyysi sopii ilmiön yleiseen kuvailuun ja ilmiön selittämiseen. Sen tavoitteena on saada aineisto tiiviiseen muotoon, ilman, että hävitetään mitään tietoa ja näin ollen sillä voidaan kuvata tutkittavaa ilmiötä. Sisällönanalyysissä aineisto hajotetaan ensin osiin ja kootaan uudestaan kokonaisuudeksi. Uudessa kokonaisuudessa on kaivettu aineistosta olennaisimmat asiat esiin. Sisällönanalyysin avulla voidaan lähteä tekemään johtopäätöksiä aineistosta. (Sarajärvi & Tuomi, 2018.) Sisällönanalyysin keinoin etsin haastatteluaineistostani toistuvia asioita sekä mitä samankaltaisuuksia ja ristiriitaisuuksia löydän tekstistä. Sisällönanalyysin avulla saan yleisen kuvan siitä miksi isäntäperheeksi lähdetään ja millä tavalla se vaikuttaa näihin perheisiin. Saan tietoa siitä, miten perheet ovat valinneet oppilaan, onko valintaan vaikuttanut oppilaan kotimaa ja kulttuuri vai onko valinta toteutettu persoona edellä. Sisällönanalyysi auttaa selvittämään yleisesti isäntäperheenä toimimisen ilmiöstä ja antaa selkeän kuvan toiminnasta.

Aineistoa on työstetty Miles ja Hubermanin (1994, teoksessa: Tuomi & Sarajärvi 2018, 123) luoman aineistolähtöisen sisällönanalyysin prosessin mukaan. Aineisto on ensin pelkistetty, litteroidusta materiaalista on karsittu kaikki turha pois, olennaiset lainaukset haastatteluista on alleviivattu. Tämän jälkeen aineisto on ryhmitelty, samaa teemaa kuvaavat ilmaukset on koottu yhteen. Ryhmittelyn jälkeen aineisto on käsitteellistetty eli siitä on luotu teoreettisia käsitteitä, joiden avulla voidaan luoda kuvaus. Analyysin kannalta on tärkeää, että tutkijana pystyn katsomaan tutkittavaa aihetta eli isäntäperheenä toimimista isäntäperheiden omasta näkökulmasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, luku 4.)

Käytän tutkimuksessani aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. Tutkimuksen tekoani siis ohjaa aineisto ei teoria. Aineistolähtöisessä lähdetään liikkeelle ilman ennakkoletuksia ja ennalta tehtyjä määritelmiä (Eskola & 1998). Siinä pyritään luomaan tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus (Sarajärvi & Tuomi, 2018). Aineistosta voidaan nostaa mitä vaan esiin ilman, että teoria ohjaa valintoja. Tutkijana minun pitää olla voin aineistolle enkä voi antaa aikaisemman tiedon ohjata aineistosta esiin nostettuja valintojani. Aineistolähtöinen tutkimus on vaikeaa toteuttaa, Koska ei ole olemassa objektiivisia havaintoja, aineistolähtöistä tutkimusta on vaikea toteuttaa. Menetelmä ja tutkimussasetelma ovat aina tutkijan asettamia ja vaikuttavat tuloksiin (Sarajärvi & Tuomi, 2018, 108–109) Minullakin on ennakkotietoa tutkittavastani aiheesta jo etukäteen mutta minun on yritettävä olla mahdollisimman avoin kaikille tuloksille, vaikka ne olisivatkin vastoin omia kokemuksia ja tietojani aiheesta.

Tutkimuksessani haluan selvittää miten isäntäperheenä toimiminen vaikuttaa perheisiin ja lähestynkin asiaa aineisto edellä. Selvitän aineiston pohjalta millaisia asioita isäntäperheen toimimisen vaikutuksista perheet nostavat esille vai nostavatko he mitään asioita. Etenen siis tutkimuksessani perheiden ajatukset edellä. Nostan aineistosta toistuvia asioita sekä samankaltaisuuksia ja ristiriitaisuuksia. Rakennan teorian aineiston ollessa lähtökohtana eli teen tutkimusta induktiivisesti, etenen yksittäisistä havainnoista yleisempään. Induktiivisessä tutkimuksessa tutkijan pitää kuvata tarkoin tekemiään valintoja, jonka avulla arvioida tutkimuksen luotettavuutta (Sarajärvi & Tuomi, 2018).

4.4 Eettiset kysymykset ja luotettavuus

Tutkimuksessa on aina tärkeää huomioida, että tutkittaville ei koidu merkittäviä riskejä, vahinkoja tai haittoja (Tutkimuseettinen neuvottelukunta, myöhemmin TENK, 2019). Erityisesti haastatteluissa eettisiin toimintatapoihin kuuluvat toisen ihmisen kunnioittava kohtaaminen sekä, että haastateltavat tietävät mistä tutkimuksessa on kyse sekä miten haastattelussa saatuja tietoja säilytetään ja mihin niitä käytetään (Hyvärinen ym. 2017). Tässä tutkimuksessa on noudatettu tutkimuseettisen neuvottelukunnan eettisiä periaatteita (TENK 2019). Tutkimuksessa ei ollut aihetta suorittaa varsinaista ennakoarviointia koska haastateltavilta ei kerätty missään

tutkimuksen vaiheessa niin arkaluontoista tietoa, että se olisi vaatinut ennakoarvioinnin suorittamista. Kaikki haastateltavat ovat etähaastattelujen aikana suullisesti suostuneet tutkimukseen osallistumiseen. Haastateltaville tuotiin selväksi, että heillä on aina oikeus olla vastaamatta haastattelukysymyksiin sekä, että heillä on mahdollisuus keskeyttää haastattelu milloin vain. Kukaan haastatteliijoista ei käyttänyt tätä mahdollisuutta. Ihmistieteissä on tärkeää myös suojata tutkittavien anonymiteetti ja tässä tutkimuksessa siihen piti kiinnittää paljon huomiota. Haastatteluissa monet puhuivat ihmisistä nimillä, jotka litterointivaiheessa jo poistettiin muiden tunnistetietojen lisäksi. Haastatteluissa esille tuodut maat ja kansallisuudet anonymisoitiin niin hyvin kuin mahdollista, jotta kukaan haastateltavista ei ole tunnistettavissa. Maan sijasta viitataan maanosiin aina kun mahdollista. Tutkimuksen aineistositaatteja on myös korjattu, jotta sitä olisi helpompi lukea, esimerkiksi liialliset täytesanat ja kesken jääneet lauseet on poistettu. Haastattelunauhat ja litteroidut haastattelut on tuhottu tutkimuksen valmistumiseen mennessä, joka myös tuotiin esille jokaiselle tutkittavalle.

Tutkimuksessa on tärkeää huomata, että olen itse tutkijana hyvin lähellä tutkittavia omien kokemuksieni takia. Tutkijana en saa olettaa, että omat kokemukseni ja tuntemukseni ovat samanlaisia mitä haastateltavalla on. Tämä vääristäisi tutkimustuloksia. Vaikka samaistuminen tutkijan vastauksiin voikin auttaa tutkimuksen tuloksia analysoimisessa. (Törölä & Parvi 2019.) Tästä näkökulmasta katsottuna minun oma taustani isäntäperheenä toimimisesta voi olla avuksi tutkimuksen teossa. Olen myös itse perehtynyt paljon aiheeseen ja olen paljon pohtinut isäntäperhetoiminnan ja sen vaikutuksen syy-ja seuraussuhteita. Haastattelu saattaa kuitenkin olla ensimmäinen hetki, kun haastateltava pohtii kyseisiä teemoja. Ennen haastattelujen suorittamista en ollut ymmärtänyt kuinka henkilökohtaisia asioita haastattelussa käytiin. Tutkimukseni kuitenkin pohjautuu tutkimaan eri perheitä ja perheestä puhuttaessa käsitellään hyvin henkilökohtaisia asioita. Haastattelun alussa toin kuitenkin esille, että mihinkään kysymykseeni ei ole pakko vastata mutta he saavat itse kertoa niin paljon kuin haluavat.

5 Vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden kulttuurien välinen kohtaaminen

Aikaisemmassa luvussa kuvasin tätä tutkimusta varten kerättyä aineistoa sekä aineiston analyysimenetelmää. Tässä luvussa ja sen alaluvuissa esittelen aineistosta esiin nousseet keskeiset tulokset, miten kulttuurien välinen kohtaaminen rakentuu vaihto-oppilaiden ja isäntäperheiden kanssakäymisessä. Ensin käsittelen vaihto-oppilaan taustan merkitystä, jonka jälkeen miten suhtautuminen on muuttunut omaan ja toisiin kulttuureihin vaihto-oppilaan myötä ja lopuksi käyn vielä läpi mitä vaikutuksia isäntäperheenä toimimisella on ollut perheisiin.

5.1 Vaihto-oppilaan kulttuuri ja sen vaikutukset

5.1.1 Kulttuurin vaikutus vaihto-oppilaan valintaan

Lähden liikkeelle analysoimalla, miten kulttuuri vaikuttaa siihen, millaisen vaihto-oppilaan isäntäperheet valitsevat majoittaa kotiinsa. Isäntäperheet saavat itse valita Suomeen YFU:n kautta tulevista oppilaista sen vaihto-oppilaan, kenet he haluavat majoittaa kotiinsa. Perheiltä kysyttäessä miten he valitsivat juuri kyseisen vaihto-oppilaan, moni perhe kertoi kulttuurin tai kielen vaikuttaneen siihen, kenet oppilaista perhe halusi ottaa kotiinsa asumaan. Monet perheet korostivat kulttuurin samanlaisuutta Euroopan sisällä. Sen takia moni perhe oli päättänyt valitsemaan eurooppalaisen oppilaan, jotta yhdessäolo olisi helpompaa, kun kulttuurierot eivät ole suuria. Varsinkin jos perheessä oli ollut aikaisemmin jo nuori, jonka kanssa oli jouduttu painimaan suurien kulttuurierojen takia, ei oltu varmoja halutaanko kokea sitä enää uudestaan.

Sit oli niinku sen takia tärkeätä, että olis Euroopasta ja myös oikeastaan lähdettiin tietoisesti valitsemaan, että ei oteta mitään suuren kulttuurieron maata. (H2)

Haluttiin ottaa siis nuori, jonka kulttuuri ei eroaisi paljon omasta kulttuurista, koska ajateltiin, että ei jakseta opettaa nuorelle perusasioita. Haluttiin, että nuorella on jo käsitystä, miten tehdään normaaleja arjen askareita kuten esimerkiksi kotitöitä. Osan vastaukset olivat ristiriitaisia. Sanottiin, että oppilaan maalla tai kulttuurilla ei ollut vaikutusta siihen kuka nuori haluttiin majoittaa mutta silti kerrottiin, että päätyttiin eurooppalaiseen nuoreen koska ei haluttu kokea suuria kulttuurieroja.

Ei ollut merkitystä periaatteessa sillä, että mistä maasta on. Ehkä Eurooppa oli siltä niinku meille kuitenkin tuntui tutummalta niinku, että en ehkä olis osannut välttämättä ajatella aasialaista tai etelä-amerikkalaista. Olisin ehkä ajatellut, että se kulttuuriero olis niin paljon isompi meille ja tälle vaihtarille. Tää oli ehkä semmonen, että lähdetään tämmösistä eurooppalaisista liikkeelle, että vaikka aina on totta kai kulttuureissa eroja ja on perhekohtaisia eroja et niinku perheen sisäisessä kulttuurissa mutta aateltiin, et tää vois olla ns helppo tapa lähteä tähän juttuun mukaan. Me ei olla hirveen matkustavainen perhe niin se oli ehkä se yksi syy, että eurooppalainen. Muuten ei ollut mitään merkitystä, että mistä maasta. (H6)

Perhe, joka lähtee isäntäperheeksi, on valmis avaamaan kotinsa ulkomaalaiselle nuorelle ja toiselle kulttuurille. Kuitenkin vastausten perusteella ei välttämättä ollakaan valmiita avaamaan kotiaan mille tahansa kulttuurille. Halutaan päästä helpommalla ja haetaan kulttuuria, joka olisi mahdollisimman lähellä omaa suomalaista kulttuuria. Ollaan siis valmiita avaamaan koti nuorelle mutta ei välttämättä halutakaan sukeltaa toiseen kulttuuriin vaan mieluummin opettaa omasta kulttuurista.

Moni perhe korosti sulatusuuni-idean mukaisesti (Bourhis ym. 1997), että nuori tulee Suomeen eli ensisijaisesti nuori tulee opettelemaan suomen kieltä ja suomen kulttuuria. Tämän mukaisesti perhe suosii enemmän vaihto-oppilaan kulttuurin sulautumista Suomen kulttuuriin. Nuoren kulttuurista oppiminen oli toissijaista.

No siis joo kyllä me siis sillä ajatuksella ollaan, et ensisijaisesti joo kotikieli suomeksi ja mahdollisimman paljon sitä kieltä opetetaan ja

suomalaisia kulttuuriin liittyviä asioita heille tutustetaan. Mut kyllä meillä oli myös kova kiinnostus siihen heidän omaan taustaansa. (H1)

Toisaalta osa perustele asiaa sillä, että YFU:n vaihto-oppilasohjelma on kieli- ja kulttuuriohjelma, joten vaihto-oppilaat tulevat Suomeen sitä varten, että he oppisivat Suomesta ja suomen kieltä.

—sehän on perhe- ja kulttuurivaihto, ideahan siinä on myös, että se vaihtari jollain tavalla olis kiinnostuneita suomalaisesta kulttuurista ja suomalaisista tavoista ja haluis olla osa niitä. (H3)

Eurooppalaisista päädyttiin monesti saksalaiseen, koska saksalaisia vaihto-oppilaita tulee Suomeen eniten (Yle 2014). Moni perhe oli vasta myöhäisessä ajankohdassa valitsemassa vaihto-oppilasta, joten oli todennäköisempää, että jäljellä oli saksalaisia oppilaita. Valintaa saattoi myös ohjata halua oppia saksan kieltä. Perheissä saattoi olla saksaa opiskelleita henkilöitä. Saksalaiseen nuoreen päädyttiin myös sen takia, että saksalainen kulttuuri nähdään neutraalina kulttuurina.

Kulttuuri [Saksassa] on aika samanlainen kuin Suomessakin ja koettiin et on helpompi kun on tietyt arvot ja mallit ja jämäptiys samanlaista kuin Suomessa. Musta tuntuu, että ei tullut mitään kulttuurishokkia, et se ero ei ollut niin iso. (H5)

—saksasta oli vähän semmonen neutraali käsitys. Että ei ollut mitään, et noniin on nyt niin kauheasti semmosii tai tommosii, et se oli enemmänkin niinku se, et me haettiin sitä neutraalisuutta. (H2)

Eri kulttuurin kanssa yhteydessä oleminen aiheuttaa konflikteja (Berry 1997) ja isäntäperheet haluavat välttää näitä konflikteja. Tämä korostaisi myös sitä, että perheet eivät olleet halukkaita avaamaan kotiaan kulttuurille, joka eroaa suuresti heidän omastaan ja saksalainen kulttuuri nähtiin hyvänä vaihtoehtona, koska sen ajateltiin olevan neutraali ja suomen kulttuuria lähellä oleva.

5.1.2 Persoona kulttuuria tärkeämpi

Lähes kaikki isäntäperheet olivat toimineet isäntäperheenä useammalle vaihto-oppilaalle ja kokemuksen myötä he huomasivat, että vaihto-oppilaan maalla ei ole niin suurta merkitystä loppupeleissä. Isäntäperheenä toimimisen myötä he olivat huomanneet, että persoonalla oli enemmän vaikutusta kuin oppilaan kotimaalla tai kielellä. Aluksi usein vaihto-oppilaan valintaa oli ohjannut halu saada tietyn maalainen tai tiettyä kieltä puhuva nuori omaan kotiin. Myös YFU oli ohjeistanut perheitä, että he kiinnittäisivät enemmän huomiota nuoren persoonaan, harrastuksiin ja yhtäläisyyksiin perheen kanssa kuin nuoren kotimaahan. Aluksi moni perhe oli ollut enemmän kiinnostunut nuoren äidinkielestä tai kotimaasta ja kulttuurista. Voisiko tämä kertoa siitä, että monella on aluksi käsitys siitä, että vain tietynlaista kulttuuria edustavan kanssa tultaisiin paremmin toimeen? Myöhemmin huomataan, että kulttuuri ei ohjaa vain nuoren käytöstä vaan on enemmän kyse nuoren persoonasta. Nuoren persoonalla on kulttuuritaustaa suurempi merkitys, kun katsotaan perheen ja vaihto-oppilaan sopeutumista toisiinsa.

Se minkä maalainen sä oot ni se ei välttämättä tarkoita, että millainen se on. Enemmän koen, että se on se persoona, joka vaikuttaa. (H5)

Ekalla kerralla oli merkannut enemmän kieli. –Nythän sitä ajatteli, et kyllähän kokonaisuus on se millä sitä valitsi [tokalla kerralla vaihtaria valitessa] (H8)

5.1.3 Muut kulttuurit

Isäntäperheenä toimiminen ei rajoitu vain oman kulttuurin jakamiseen, vaan perhe oppii myös oppilaan kulttuurista, vaihto-oppilasohjelma toimii ikään kuin kulttuurien vaihtamisena. Molemmat osapuolet, niin suomalainen isäntäperhe kuin ulkomaalainen vaihto-oppilas, oppivat molemmat toisiltaan jotain. Aikaisempaa tutkimusta mukaillen (Sustarsic 2020), perhe ja oppilas ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa toistensa kanssa omassa arjessaan ja sitä kautta oppivat myös oppilaan kulttuurista lähes huomaamattaan. Perheeltä kysyttäessä muuttiko vaihto-oppilas heidän perhettään

jollain tavalla, mainittiin, että vaihto-oppilaan kulttuuria näkee ihan eri tavalla, kun ulkomaalainen nuori tulee heidän kotiinsa asumaan.

Nyt näkee vähän eri tavalla kuitenkin sitä kulttuuria kun sulla on siellä omassa kodissa joku jotka elää sitä kulttuuria. (H8)

Ja tota sitten meksikolaisista opittiin, että hyväosaisissa perheissä, mmm se, et ne kotiapulaiset ja autonkuljettajat, jotka on osa sitä perheyhteisöä, että se on niinku hyväosaisten tapa tota huolehtia semmosta niinku sosiaaliturvasta, mitä maa välttämättä muuten ei tarjoa. Et ne lähestulkoon perheenjäsenen roolissa ovat ne erilaiset kotiapulaiset siinä. Et se on semmonen uusi asia, mitä ei ollut itseasiassa koskaan ajatelleeks. Se on tapa antaa omastaan, on se, että pitää niitä kotiapulaisia, autonkuljettajia, se on sitä huolehtimista ympäristöstä. (H1)

Isäntäperheiltä kysyttiin, miten vaihto-oppilaan ja toisen kulttuurin läsnäolo on vaikuttanut heihin perheenä sekä haastateltavaan itseensä. Perheet korostivat, että isäntäperheenätoimimisen kautta voi tutustua eri kulttuureihin ja saada kansainvälisiä kontakteja, erityisesti heitä kiinnosti saada omille lapsille kansainvälisiä kontakteja lapsesta asti. Isäntäperheet huomasivat, että kansainvälisten kontaktien lisäksi eri kielten (useimmiten englanti) puhumiseen on tullut varmuutta. Moni perheistä oli jo matkustellut ennen vaihto-oppilaan tuloa mutta osa perheistä ei ollut kommunikoinut vierailulla kielillä juurikaan ennen vaihto-oppilasta. Osa perheistä myös oli ennen ajatellut, että eivät tule edes tarvitsemaan englannin kieltä tai muuta kielitaitoa koska ei ollut suunnitelmissa poistua Suomesta. Vaihto-oppilaan myötä moni perhe oli ollut positiivisesti yllätynyt siitä, että oli selvitty hyvin englannin kielellä. Perheissä oli saatettu ajatella, ettei kielitaito olisi riittävä. Kielitaito ja rohkeus puhua eri kieliä olivat kohentuneet vaihto-oppilaan majoittamisen myötä ja perheet hakeutuivat aiempaa useammin tilanteisiin, joissa ollaan vuorovaikutuksessa eri kieli- ja kulttuuritaustaisten ihmisten kanssa.

—on itellekin alkanut tulla ajatuksia, et ehkä tästä pitäis myös hakeutua itse sellaisiin tilanteisiin, joissa sitä kieltä joutuu käyttämään, et pystyy ylläpitämään

sitä. –kyllähän se oli huima huomata, miten siinä vuodessa se omakin kielitaito kasvaa ja se varmuus siitä kielen käyttämisestä. (H8)

—tietysti se oma vuorovaikutus, sitä rupee ehkä spontaanimminkin puhua englantia ja ottaa vuorovaikutusta vieraskielisiin kuin aikaisemmin. (H8)

Moni perhe myös mainitsi, että vaihto-oppilaiden myötä kansainvälisyyttä oli lähdetty hakemaan muilla elämän osa-alueilla, kuten opinnoissa ja työelämässä. Erityisesti perheen omat lapset olivat innostuneet itsekkin vaihtoon lähdöstä ja ulkomailla opiskelusta perheessä asuneen ulkomaalaisen nuoren myötä. Vaihto-oppilas on tuonut kansainvälisyyttä ja kontakteja eri kulttuurista tuleviin on lähdetty hakemaan myös työelämässä.

Se saatto olla meidän eka vaihtari teki myös sen, että lähetti hakemaan kansainvälistymistä töiden puolella ja muuta— Et mä väittäisin näin, et se on näiden vaihtarien syy-seuraus. (H7)

Sama koskee, että meidän oma lapsi on jo innokkaana lähdössä yliopistossa mielellään vaihtoon nyt ja mielellään lähtis jatkaa jatko-opintoja ulkomaille. (H7)

Kansainväliset kokemukset yleensä lisäävät kansainvälisten kokemusten hakemista tulevaisuudessa. Vieraalla kielellä puhuminen tai eri maalaisten kanssa vuorovaikutus ei tunnu enää niin jännittävältä tai kaukaiselta asialta kun on kokenut sen jo ennen. Vaihto-oppilaan majoittaminen omaan kotiin tuo toisen kulttuurin lähelle omaan elämään, jolloin vieraat kulttuurit eivät välttämättä tunnu enää niin kaukaisilta.

Perheiltä kysyttiin, että oppivatko he jotain uutta omasta perheestään tai itsestään isäntäperhekokemuksen myötä. Moni korosti konkreettisten asioiden sijaan syvemmällä tapahtuneita muutoksia heidän ajatuksissaan. Se on lisännyt perspektiiviä omiin ajatuksiin.

Kyl se semmonen suvaitsevaisuus, kyl se tulee. (H3)

Syvemmillä olevia semmosia, sanoisin, että ymmärrystä ehkä enemmän. (H7)

Kulttuurienvälisen sensitiivisyyden mallin DMIS:n (Bennett 1986) mukaisesti, ollessa kontaktissa eri kulttuurin kanssa, on alettu ymmärtää muita kulttuureja eri tavalla ja tultu avoimemmaksi kulttuurieroja kohtaan.

Isäntäperheeseen saattoi jäädä tapoja toisesta kulttuurista, erityisesti toisen kulttuurin juhlapyhien perinteet olivat jääneet mieleen, ja niitä saatettiin jatkaa myös myöhemmin vaihto-oppilaan lähdön jälkeen. Vaihto-oppilaan myötä myös hänen kotimaansa on alkanut kiinnostaa enemmän ja on alettu enemmän kiinnittää huomiota asioihin, jotka koskevat vaihto-oppilaiden maita. DMIS-mallin mukaisesti (Bennett 1986) toisen kulttuurin tapoja on alettu osaksi omaa identiteettiä ja omia tapoja.

Me muistetaan aina pääsiäisenä, et etitään niitä saksalaisia aarteita pitkin metsiä, mitä on piilotettu, niitä munapaketteja ja kaikkea. (H3)

Ehkä sitä kautta on tullut kiinnostavammaksi se maa. (H3)

kun on viettänyt nuoren kanssa monta kuukautta, vuodenkin yhdessä, niin moni semmonen niinku ajankohtainen maailman asiakin sille löytyy paikka sieltä kartalta ja se konkretisoi, "se on sen ja sen ihmisen kotona tai lähistöllä" (H1)

Moni isäntäperhe nosti perheeseen jääneet ruokailuun liittyvät tavat. Vaihto-oppilaan myötä on tutustuttu uusiin resepteihin tai ainesosiin. Osa asioista oli saattanut unohtua vaihto-oppilaan lähdettyä mutta osa tavoista on jäänyt perheisiin.

Keittiöön on jäänyt näitä tapoja. (H3)

No meillä on jäänyt perheeseen se tämmönen, et me laitetaan sitä meksikolaista 'Tajin'-maustetta. Sitä me käytetään kaikenlaisessa, sitä käytetään paljon. Se on ehkä meksikolaisesta ruoasta jäänyt. (H1)

Meillä syötiin jouluaattona pannukakkukeittoa koska se oli vaihtarin oma jouluperinna ja hänen herkkunsa. Ei olla kyllä toista kertaa tehty vaikka se oli ihan mielenkiintoista. Mutta sitten semmosta yhtä perunasalaattia me ollaan kyllä tehty monta kertaa sen jälkeen mitä tää meidän vaihtari teki, mitä hänen äitinsä aina tekee kuulemma. (H6)

Perheiden oli selvästi helppo miettiä kulttuurieroja ja kulttuurillisia tapoja ruoan kautta. Konkreettisten tapojen pohtiminen voi olla helpompaa kuin syvemmälle jääneiden tapojen. Konkreettisten tapojen tunnistaminen voi olla myös helpompaa kuin syvempien vaikutusten analysointi. Psykologisen akkulturaation mukaisesti ihmisen käyttäytymisessä voi tapahtua muutoksia ruoan suhteen kulttuurisen vuorovaikutuksen seurauksena (Phinney ym. 2006).

5.2 Oma perhe ja kulttuuri

5.2.1 Kotikulttuurista oppiminen

Samalla kun isäntäperhe jakaa omaa kulttuuriaan vaihto-oppilaille, he oppivat myös omasta kulttuurista samalla.

Siis sen huomaa, et aina kun oli se vaihto-oppilas perheessä niinä vuosina me tehtiin enemmän semmosia vähän niinku tutkimusretkiä tähän omaan kulttuuriin ja lähiseutuun ja niinku. (H1)

Isäntäperheiltä kysyttiin, että ihmettelivätkö vaihto-oppilaat jotain Suomeen tai suomalaisuuteen liittyviä tapoja, ja jos kyllä, niin tuliko joku perheelle yllätyksenä. Heiltä myös kysyttiin, että kokevatko he oppineensa jotain omasta kulttuuristaan isäntäperhekokemuksen myötä. Monessa perheessä vaihto-oppilaat ovat ihmetelleet tai korostaneet Suomessa ollessaan asioita, joihin eivät ole tottuneet omissa kotimaissaan. Osa asioista on tullut yllätyksenä suomalaisille isäntäperheille. Suomen YFU:n isäntäperheoppaassakin mainittu (Suomen Youth For Understanding ry 2017), Suomessa vallitseva tasa-arvoa oli ihmetelty vaihto-oppilaiden keskuudessa ja moni perhe ei ollut aikaisemmin välttämättä tajunneet kuinka suuri Suomessa vallitseva

tasa-arvo on. Sitä on saatettu pitää itsestäänselvyytenä. Vasta kun joku toinen tuo esille, että tasa-arvo ei ole samanlaista muissa maissa niin on ymmärretty kuinka tasa-arvoinen maa Suomi. Isäntäperheet ovat myös itse huomanneet vaihto-oppilaiden kautta, kuinka tasa-arvo voi näkyä myös kielessä.

Se on semmonen, tasa-arvo mitä me ollaan, täällä niinku kaikkien kesken, että vaikka meillä on paljon korjattavaakin vielä niin, nainen ja mies, tehdään samoja töitä, kotona myöskin. Minä voin vaihtaa renkaat autoon ihan samalla tavalla kuin mies voi. Ei oo miesten ja naisten töitä.—Meidän lattarivaihtari erityisesti alleviivasi tätä, —minä menin ruuhoo leikkaamaan ni hän kysy, et eiks teillä oo gardener. Mä sanoin, että on, minä. Siinä hänellekin joutui opettamaan, et kuule säkin joudut lumet kolaamaan jos lunta sataa. (H7)

Se oli heille outoa, et mä olin oikeasti töissä käyvä 100 % ja, että sitten vielä kaikki kotona. Sit he ihmetteli, et miten sä sit vielä teet kaikki kotona iltaisin kun sä käyt töissäkin. Et niinku tavallaan ne ihmetteli tätä, et miks Suomessa naiset käy 100% työssä. Tällaisia asioita ei ehkä niin tulis mieleen etukäteen. (H3)

Ja sit se, että kielessä kun Saksassa kaikki on maskuliineja, feminiineja tai neutreja ja se jotenkin ärsyttää mua.... Se mun mielestä kertoo kun meillä on vain tää yksi hän, että onhan meidän kulttuurissa tosi syvällä tää tasa-arvo. (H2)

Vaihto-oppilaiden myötä isäntäperheet oppivat paljon myös ympäröivästä yhteiskunnasta. He oppivat asioista, mihin eivät muuten välttämättä olisi kiinnittäneet huomiota. Vaihto-oppilaan myötä perheet näkevät heille tuttujakin asioita eri maalaisen henkilön silmin. Arkipäiväiset asiatkin saattoivat saada uuden merkityksen vaihto-oppilaan myötä. Varsinkin jos perheellä ei ole lapsia tai lapset eivät olleet vielä kouluikäisiä, opittiin suomalaisesta koulusysteemistä.

..tää koko suomalainen koulusysteemi vaatii itsenäisyyttä ja omaa aktiivisuutta ni kyllähän se yllätti aika paljon.” (H3)

Meillä ehkä tietysti sellaset, mä en oo kiinnittänyt huomiota niihin asioihin mihin esimerkiksi lattarilapset kiinnitti paljon huomiota. Niinkuin esim. kouluruokailuihin, niin kuin mä tasa tiän, et on tämmönen suomalainen ilmiö. Tai digitaalisuus, koulut jossa hän kaikilla läppärit, niinku fasiliteetit kaikissa kouluissa on niin valtavan hyvät, et nää on alleviivannut sitä. Tai tämmönen turvallisuus mitä meillä monesti, täällä on niin turvallista. Nää oon alleviivannut nää lattarilapset, et täällä todellakin on turvallista. (H7)

Perheitä tulisi rohkaista miettimään, miten heidän käsityksensä siitä, mikä on arkipäiväistä heille, voi olla hyvin erilainen kuin se, mikä on "normaalia" toisessa kulttuurissa. Oma lapsi on voinut myös itsenäisesti hoitaa oman koulunkäyntinsä, kun taas vaihto-oppilas tarvitsee apua koulun suorittamisessa koska käytänteet tulevat hänelle uusina. Suomalaiset nuoret taas ovat nuoresta asti kasvaneet suomalaiseen koulusysteemiin, vaihto-oppilaalle kaikki voivat olla uutta.

Vaihtarin mukaan me syötiin hirveästi kasvisruokaa vaikka oikeasti ei syödä mut joka ruoalla on mukana kasvista. Siellä on vielä vähän semmoinen isoäitini aikainen ruoanlaitto, että hirveän lihaisa ja raskasta ruokaa ja sellaista. Siellä ei oo tällaista ehkä hyvän ruokavalion ymmärrystä sillä tavalla kuin täällä. Kyllä ne on kans sellasia asioita, että itse harvoin miettii. (H2)

Vaihto-oppilaiden myötä perheen käsitys vahvistui suomalaisten luonteesta ja vuorovaikutuksen tavoista.

Vahvistui se sellanen, et me ollaan aika sisäänpäin kääntyviä ja jotenkin semmonen, et meidän on tosi vaikea vuorovaikuttaa kun pitää vuorovaikuttaa sillä englannilla. Et jotenkin sen tyyppisiä asioita. Varmaan ehkä se sellanen, toisaalta kun suomalainen lähtee vaihtoon ni kyllähän se siellä saa kavereita. Onks se kuitenkin sit niin, et meidän on vaikea siihen omaan pieneen piiriin

päästää ulkopuolista, Se on helpompaa ja turvallisempaa pysyä siinä omassa lestissä kotisuomessa. (H8)

Kyl siitä varmaan, sanotaan, että pienetkin asiat saivat ihan toisenlaisen merkityksen, en ehkä osaa ihan kaikkea nostaa esille. Niille semmosia tavanomaisia asioita, jotka sit antoivat sen vaihtarin kautta vähän toisenlaista merkitystä. (H3)

Sen ainakin oppi, että just niinku suomen tai niinku siis kielen oppimiseen liittyen. Mä en tiä onks se itseeni liittyvä mut mä oon monta kertaa hämmästellyt sitä, miten niinku saksalaisten oppilaiden oli niinku helppo oppia suomen kieltä ja sitten meksikolaisten ei ollut. Mä jotenkin havahduin siihen, että mitä useamman kielen opiskellut tai kieltä on opiskellut niin sitä helpompaa on oppia seuraava. (H1)

Vaihto-oppilaan kautta suomalaiset isäntäperheet ovat miettineet myös historiaa ja sen vaikutuksia käyttäytymiseen ja kulttuuriin.

Joo kyl sitä kautta oppi suomalaisuudestakin sen, että ehkä just nää tämmöset kansallistunteeseen ja isänmaallisuuteen liittyvät, et miten erilaisia ne on ja vaikka et kumpikin maa [vaihtarin kotimaa ja Suomi] on toisen maailmansodan häviäjä ja valtioita, niin kuinka erilailla sitä silti vuosikymmenten jälkeen sitä kansallistunnetta, kuinka erilailla sitä koetaan.” (H1)

Kysyttäessä onko perheet oppineet mitään uutta vaihto-oppilaan kulttuurista, perheiden vastauksissa korostui saksalaisten nuorten aktiivisuus, niin kiinnostus yhteiskunnallisissa asioissa, että kotitöiden tekemisessä. Kun taas Latinalaisesta Amerikasta kotoisin olevien kohdalla korostettiin enemmän negatiivisia piirteitä, kuten tavaroiden unohtelua, liiallista suihkuttelua, myöhästymisestä ja kylmästä sekä kävelystä valittamiseen.

Sit taas näistä saksalaisista oppilaista ehkä oppi semmosen et miten niinku valveutuneita he oli tämmösistä yhteiskunnallisista asioista. –Myöskin tämmösistä ympäristöasioista ja tota yhteiskunnallisesti kaikin puolin. En tiää onko se niinku varsinaisesti saksalaisista oppimista mutta ainakin niinku siitä, jotenkin, et miten he ajattelevat paljon vihreämmin tai sillai jotenki poliittisesti olivat aika perillä erilaisista asioista. (H1)

No meidän lattarivaihtari oli aina se semmonen, et aina kun oltiin lähdössä ni hän lähti suihkuun siinä vaiheessa. Muut ihmiset istu autossa. Hänellä oli juuri tämmösiä, niitä mä väittäisin ”lattari-ajantajuksi”. “Noh jossain vaiheessa lähetään joskus, jotenkin tehdään”. –Ja tää suihku oli tämmönen, tästä me joskus keskusteltiin. Hän kävi aamulla suihkussa ja illalla suihkussa. Mitä yön aikana tapahtuu, että sinun pitää käydä aamulla suihkussa?

Useammin läheltä tulevan kulttuurin edustajilla nähtiin positiivisempia tapoja perheiden mielestä. Kun taas kaukaa, Latinalaisesta Amerikasta tulevien tapoja oudoksuttiin ja paheksuttiin enemmän. Mitä voidaan selittää kulttuurien erilaisuudella. Samankaltainen kulttuuri omaan suomalaiseen kulttuuriin verrattuna nähtiin positiivisemmassa valossa kuin taas kulttuuri, joka eroaa paljon suomalaisesta kulttuurista, nähtiin enemmän negatiivisessa valossa.

5.2.2 Vaikutukset omaan perheeseen

Moni perhe kertoi, että lähtivät jo alusta alkaen mukaan isäntäperheeksi, sillä ajatuksella, että vaihto-oppilaasta tulee perheenjäsen. Perheiltä kysyttiin, että nähtiinkö vaihto-oppilas enemmän vieraana, kaverina vai perheenjäsenenä. Kaikki kertoivat, että vaihto-oppilas nähtiin yhtenä lapsista. Aluksi vaihto-oppilaan läsnäolo saattoi jännittää mutta lähes aina vaihto-oppilas nopeasti sulautui perheeseen ja hänen seurassaan uskalsi olla oma itsensä. Saatettiin jännittää miten eri kulttuuritaustasta tulevan läsnäolossa uskaltaa olla oma itsensä.

–uskallat olla oma itsensä niissä rösysissä vaatteissa, eikä tarvi esittää yhtään mitään. Et pystyy olemaan aito kotona, uskaltaa näyttää omat tunteensa täällä, mikä on tosi hyvä. (H3)

Se oli ihan mukava kokemus siinä, että me huomattiin, että vaikka meille tulee vieraasta maasta kotiin ihminen, jolla on ihan eri kieli ja tietyt erilaiset tavat niin tuota me voidaan ottaa se tuosta noin vaan perheenjäseneksi. Meille ei kertaakaan tullut semmonen olo, et lähtispä tuo pois tai eipä tuo olis täällä. Vaan hän oli ihan meidän lapsi silloin. (H6)

Vaihto-oppilas nähtiin aina kuin omana lapsena. Aika pian vaihto-oppilasta koskivat samat velvollisuudet ja oikeudet kuin perheen muitakin lapsia. Vaihto-oppilasta kuskattiin autolla yhtä lailla kuin omiakin lapsia. Perheeseen saapui uusi lapsi vuoden ajaksi.

En ajatellut sitä semmosena, että en ala kuskaa, ei ole mun lapsi vaan kerta mä olen hänet tänne ottanut niin kohtelen häntä kuin omaa lasta. Mä en halunnut ottaa tänne vierasta koska se olis ollut ihan kamalaa vaan otin vuoden ajaksi hänet mun lapseksi ja kohtelin häntä niin kuin omaa lasta. (H6)

Vaikka jokainen perhe kertoi, että vaihto-oppilaista oli parhaimmillaan tullut heille kuin omia lapsia, on nuori silti aluksi vieras ja tulee eri kulttuurista. Nuori on kasvatettu eri ympäristössä ja hänellä on omat tavat hoitaa asioita. Moni perhe ajatteli aluksi, että heillä ei ole perheen sisällä mitään tapoja mutta vaihto-oppilaan myötä paljastuikin, että perheen sisällä on monia tapoja, joihin ei ole osattu kiinnittää huomiota ennen. Erityisesti ruokailuun liittyvät tavat olivat yleisiä. Perheenjäsenillä saattoi olla omat istumapaikat ruokapöydässä tai paljastui, että toimittiin eri tavalla mitä vaihto-oppilaalle ohjeistettiin. Likaisia astioita ei heti laitettukaan astianpesukoneeseen, vaikka niin väitettiin vaihto-oppilaalle.

Sillon kuin piti miettiä, että mitkä ovat meidän tavat joissain asioissa ni se oli tosi vaikeeta, kun meidän ei oo tarvinnut kasvattaa ketään näille tavoille kun nää on meidän tapoja. Sitten se paljastui, että mitkä on meidän hienoja ajattelemia ja mitkä todellisia niinku tapoja. Kun huomas, että sanoin, että ruoan jälkeen laitetaan astiat pesukoneeseen ja huomasin, että miks mä en tee niin, että jätän tonne lavuaariin itse. (H3)

Oman perheen lisäksi haastateltavat kertoivat, että he itse tai joku henkilö heidän perheestään on oppinut jotain itsestään. Vaihto-oppilas on kasvanut eri ympäristössä ja hänet on kasvatettu eri kulttuurissa. Vaihto-oppilaan perheessä saattaa olla erilaisia tapoja ja näin ollen hän voi ihmetellä ja korostaa hänelle outoja asioita isäntäperheessään. Isäntäperheelle nämä asiat voivat olla itsestään selviä koska niihin on kasvettu. On voitu jopa ajatella, että kaikille on yleistä tehdä niitä asioita mutta vaihto-oppilaan ihmetellessä niitä tapoja huomataankin, että nämä tavat ovat ominaisia itselle, perheelle tai omalle kulttuurille. Ei välttämättä ole osattu ennen ajatella, että nämä tavat liittyvät juuri itsen, perheeseen tai omaan kulttuuriin.

—että joku tulee kattoo meitä tosta aivan vierestä ja seuraa meitä koko vuoden ni kyllähän se paljastaa meistä itsestä tosi paljon. Kyllä mä koen, että tää on sellanen matka itseeni ihan yhtä paljon kuin matka siihen nuoreen. (H3)

Se oli ehkä sellainen, minkä mä tajusin vielä varmemmin itestäni, että mä oon tosi ”iisi” mutta sitten mulla on tietyt asiat, että mä oon tosi tarkka ja niistä en jousta. (H3)

Perheiltä myös kysyttiin, että onko vaihto-oppilas muuttanut jollain tavalla perhettä. Usea perhe mainitsi, että perheenä vietetään enemmän aikaa vaihto-oppilaan myötä. Uusi henkilö perheessä innostaa usein lähtemään aktiivisemmin esimerkiksi ulos tai katsomaan lähellä olevia nähtävyyksiä. Joku tuttu paikka saa uuden merkityksen, kun sen saa esitellä uudelle henkilölle.

Kyl mä luulen, et se on lähentänyt meitä. Minusta parasta vaihto-oppilaassa on semmonen pieni arjen juttu. Kun me ollaan käyty vaikka 30 kertaa vaeltamassa samassa paikassa ja meille tulee uusi ihminen – ni kyl mä luulen, että jos ei olis sitä uutta vaihto-oppilasta ni jäätäis kotiin eikä lähettäis sinne vaeltamaan. Luulen, että jäis pienemmäks se perheenä tekeminen. Mennään tekemään innokkaampina niitä retkiä, innokkaampina kävelyttää koiria. (H4)

Meillä varmaan pelattiin tosi paljon enemmän, lautapelejä ja korttipelejä, yritettiin kehittää yhteistä tekemistä enemmän. (H5)

Isäntäperheenä toimiminen edistää kommunikointia perheissä. He osallistuvat useampiin aktiviteetteihin ja löytävät uusia kokemuksia jaettavaksi vaihtonuortensa kanssa. He viettävät enemmän aikaa yhdessä. Tämä johtaa siihen, että perheenjäsenet voivat tuntevat olonsa "läheisemmäksi" kotimajoituksen aikana. Tämä voi johtaa siihen, että perheenjäsenet tuntevat suhteensa muihin perheenjäseniin läheisemmäksi isäntäperheenä toimimisen aikana. (Mains, 2016.)

6 Johtopäätökset

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten YFU:n isäntäperheet kokevat isäntäperheenä toimisen, ja miten kulttuureihin, niin omaan kuin vaihto-oppilaan kulttuuriin, suhtautuminen muuttuu isäntäperhekokemuksen myötä. Tutkimuksen myötä oli myös mahdollista tarkastella miten perheet päätyvät lähtemään isäntäperheeksi ja mitkä asiat vaikuttavat vaihto-oppilaan valinnassa. Vaihto-oppilaita ja vaihtovuoden vaikutuksia on tutkittu jonkin verran, niissä painopiste on ollut enemmän korkeakouluopiskelijoissa. Aihetta tutkittu hyvin vähän isäntäperheiden näkökulmasta, suomalaista tutkimusta aiheesta ei juurikaan ole. Tietoa ei Suomessa juurikaan myös ole toiseen asteen ulkomaanjaksoista, jonka takia on vaikea käsitellä toiselta asteelta ulkomaille lähtevien määrää tai esimerkiksi ammattikoulun ja lukion ulkomaanjaksojen eroja.

Tutkimuksen tuloksista on nähtävillä kuitenkin saman suuntaisia tuloksia aikaisempien tutkimusten kanssa kulttuurienvälisen kompetenssin kehittymisestä (esim. Kwon 2020; Sustarsic 2020 & Mains 2016). Vaihtovuosi ei kehittä vain vaihto-oppilaan kulttuurien välistä kompetenssia, vaan ohjelma toimii molempiin suuntiin. Sekä vaihto-oppilas että isäntäperhe oppivat molemmat toisiltaan aktiivisen ja läheisen vuorovaikutuksen kautta. Isäntäperhe ei vain jaa omaa kulttuuriaan vaan oppii myös vaihto-oppilaan kulttuurista. Isäntäperheet oppivat vaihto-oppilaan kulttuurin lisäksi myös omasta kulttuuristaan ja maastaan. Tätä ei ole aikaisemmissa tutkimuksissa tuotu esiin.

Suurin osa tai kaikki perheistä omisti jonkinlaisen kansainvälisen taustan. Joko perheessä oli matkusteltu, oma lapsi oli ollut vaihdossa tai perheet olivat vain matkustelleet paljon. Tämä voi vaikuttaa tutkimustuloksiin. Perheet ovat mahdollisesti jo altistuneet eri kulttuureille aikaisemmin, jonka takia he reagoivat mahdollisesti vastaanottavaisemmin jo valmiiksi vaihto-oppilaisiin ja heidän eri kulttuureihinsa. Voi olla myös mahdollista, että yleisesti isäntäperheeksi ryhtyvät perheet, jotka ovat erityisen kiinnostuneita ja valveutuneita eri kulttuureista. Kaikilla haastateltavillani oli jäänyt positiivinen muisto isäntäperheajasta. Voisi kuvitella, että negatiivisen kokemuksen kokeneet perheet eivät olisi aktiivisia YFU:n Facebook-ryhmissä eivätkä näin ollen olisi nähnyt haastattelukutsuani. Tällaiset perheet eivät haluaisi myöskään

muistella kokemustaan enää ja jakaa sitä muille, jonka takia eivät ilmoittautuneet haastateltaviksi. Kaikki nämä ovat voineet vaikuttaa tutkimukseni tuloksiin. Tutkimukseni keskittyi myös vain YFU:n isäntäperheisiin. Näin ollen tutkimukseni ei välttämättä anna objektiivista kuvaa isäntäperheenä toimimisesta.

Toisena heikkoutena voidaan nähdä se, että osalla isäntäperheistä oli jo kulunut aikaa siitä, kun vaihto-oppilas oli asunut heidän luonaan, varsinkin perheissä, joissa oli ollut useampi vaihto-oppilas, ensimmäisen vaihto-oppilaan majoittamisesta oli jo kulunut vuodesta muutamaan vuoteen. Tässä ajassa perhe on saattanut unohtaa jo merkittäviä yksityiskohtia, jotka olisivat voineet vaikuttaa tutkimustuloksiin. Erityisesti olisi voinut olettaa, että isäntäperheet puhuisivat enemmän haasteista, joita heillä oli vaihto-oppilaan kanssa. Joko yksinkertaisesti isäntäperheillä ja vaihto-oppilailla ei ollut suurempia haasteita. Kahden kulttuurin kohdatessa ja ennestään toisille tuntemattomat ihmiset, jotka viettävät yhtäkkiä paljon aikaa samassa ympäristössä, voisi kuvitella syntyvän haasteita keskenään. Voisi siis olettaa, että ehkä aikaa oli jo kulunut sen verran, että he eivät enää muista yksityiskohtaisesti isäntäperheajasta. Ajan kuluessa mieleen saattaa jäädä vain niin sanotusti isommat asiat sekä positiiviset muistot. Sanonta ”aika kulta muistot” voisi selittää, miksi isäntäperheet eivät puhuneet paljon haasteista. Olisin voinut myös olettaa, että perheet puhuisivat enemmän siitä, miten vaihto-oppilas muutti perhettä. Tämä voi johtua siitä, että isäntäperheet eivät ole itse reflektoineet niin paljon, kuinka isäntäperhe aika on muuttanut heitä. Tässä myös huomaan, että en välttämättä ole osannut suhtautua tutkimukseeni tarpeeksi objektiivisesti. Se, että itse koen, että isäntäperheenä toimiminen on muuttanut omaa perhettäni, ei välttämättä tarkoita, että se olisi kaikille perheille niin. On tietenkin mahdollista, että isäntäperhe aika ei ole tehnyt muutoksia perheisiin. Tutkijana minulla on henkilökohtaisia kokemuksia niin YFUsta, vaihto-oppilaana olosta sekä isäntäperheenä toimimisesta. Nämä ovat voineet vaikuttaneet tutkimuksen teossa. Asia tiedostettiin ennen tutkimuksen alkamista ja aineistolle yritettiin olla objektiivisia mutta oma henkilökohtainen tausta tutkimuksen aiheesta on kuitenkin voinut vaikuttaa tutkimuksen tekoon ja sen tuloksiin, esimerkiksi ennakkoluulojen ja olettamuksien kautta. Toisaalta sen avulla suhteen luominen haastateltaviin saattoi olla helpompaa koska haastattelussa jaettiin kokemuksia puolin ja toisin haastattelijan ja haastateltavan välillä. Sen avulla haastateltavan on mahdollisesti voinut olla helpompi

avautua omista kokemuksistaan. Oma henkilökohtainen tausta on voinut olla avuksi aineiston keruussa ja sen analysoinnissa.

Tutkimuksessa on myös huomioitava se, että sen teoreettinen viitekehys ei ole luotu ymmärtämään isäntäperheiden kulttuurienvälisen kontaktin saajana. Akkulturaatiota sekä kulttuurienvälisen osaamisen kehystä on perinteisesti sovellettu maahanmuuttajien kulttuurienvälisiin kokemuksiin, jossa maahanmuuttaja edustaa vähemmistökulttuuria. Näin ollen se eroaa isäntäperheistä koska isäntäperhe altistuu eri kulttuureille omassa kodissaan, oman kulttuurin ympäröimänä. Ympäröivän yhteiskunnan enemmistökulttuurina toimii isäntäperheen oma kulttuuri ja vaihto-oppilaan kulttuuri taas edustaa tässä tapauksessa vähemmistökulttuuria.

Tutkimus onnistui kuitenkin hyvin kuvaamaan ilmiönä YFU:n isäntäperheenä toimimista sekä mitä kulttuurisia vaikutuksia kokemuksella on perheeseen ja yksilöön. Voidaan todeta, että isäntäperheet oppivat isäntäperheenätoimimisen myötä omasta kulttuuristaan sekä vaihto-oppilaan kulttuurista. Isäntäperheenä olo on yhtä lailla oman kulttuurin jakamista sekä toisesta kulttuurista oppimista. Isäntäperheenä toimiminen kehittää myös kulttuurienvälisiä taitoja sekä vähentää ennakkoluuloja toisia kulttuureja kohtaan. Tämän lisäksi isäntäperhe oppii omasta kulttuurista vaihto-oppilaan kautta. Nämä auttavat ymmärtämään isäntäperheen näkökulmaa vaihtovuosiprosessissa. Tietoa voidaan hyödyntää isäntäperheiden kanssa työskenteleville ja uusien isäntäperheiden löytämisessä. Tarvetta lisätutkimukselle on siitä, että opitaanko kulttuureista vain, jos isäntäperhekokemus on ollut positiivinen. Edesauttaako positiivinen kokemus olemaan avoimempi toisen kulttuurille?

Tämän tutkimuksen isäntäperheillä, kulttuurilla oli paljon merkitystä vaihto-oppilaan valinnassa, varsinkin ensimmäisen vaihto-oppilaan kohdalla. Varsinkin ensimmäistä kertaa isäntäperheeksi lähtevä perhe toivoi vaihto-oppilasta, jonka kulttuuri ei eroaisi suuresti omasta kulttuurissa. Tutkimuksessa korostui eurooppalaisuus ja kulttuurien samankaltaisuus Euroopan sisällä. Moni perhe nosti esille myös saksalaisen kulttuurin, ja tämän kautta myös historian vaikutuksen nousi esille. Nousi esille, kuinka kaksi toisessa maailmansodassa hävinnyttä valtiota, Suomi ja Saksa, suhtautuvat nykypäivänä eri tavalla omiin kulttuureihin. Suomessa ollaan hyvin isänmaallisia ja

ylpeitä omasta kulttuurista. Suomen itsenäisyyspäivänä Suomen lipun värit koristavat niin leivoksissa että sisustuksessa. Saksassa ei ylistetä omaa kulttuuria samalla tavalla. Toinen Maailmansota ja siihen liittyvä häpeä on jättänyt syvät jäljet saksalaiseen kulttuuriin, joka vaikuttaa vielä tänä päivänäkin. Vaikka nuorempi väestö ei ole itse kokenut toista maailmansotaa, sen jäljet ovat nähtävissä tänä päivänä, jotka nuori oppii nuoresta asti. Nuori oppii nuoresta asti, että omasta kulttuurista ei olla ylpeitä eikä sitä haluta korostaa. Suomella taas ei ole samanlaista historiaa. Suomessa ollaan ylpeitä omasta kotimaastaan ja sitä voidaan korostaa esimerkiksi juuri koristeluissa ja ruoanlaitossa. Nämä ovat tapoja mitä opitaan ympäröivästä ympäristöstä. Saksalainen kulttuuri nähtiin kuitenkin isäntäperheiden mielestä neutraalina kulttuurina sekä suomalaista kulttuuria lähellä olevana kulttuurina, mikä on yhteydessä siihen, että integraation (Integraatiossa omaksutaan vastaanottava kulttuuri ja säilytetään myös oma kotikulttuuri) saavuttaminen riippuu paljon siitä, kuinka samanlaisia kaksi kulttuuria ovat. DMIS-mallin mukaisesti (Bennett 1986) ei oltu aluksi valmiita ottamaan osaksi perhettä tietyn kulttuurin edustajia koska kulttuurilla saattaisi olla suhteessa omaan kulttuuriin liian suuret kulttuurierot. Ei oltu halukkaita opettelemaan eri kulttuurin tapoja, vaan toivottiin mahdollisimman samanlaista. Kuitenkin suurin osa perheistä totesi ensimmäisen isäntäperhekokemuksen jälkeen, että persoonalla on kulttuuria isompi rooli siinä, tuleeko isäntäperhe ja vaihto-oppilas toimeen keskenään. Vaihto-oppilaat on opittu näkemään yksilöinä, eikä vain tietyn kulttuurin edustajina.

Isäntäperheenä toimiminen toimii kulttuurienvälisenä kokemuksena perheelle, siinä missä vaihtovuosi on myös kulttuurienvälinen kokemus vaihto-oppilaalle. Kulttuurien vaihto on molemminpuolista, sekä isäntäperhe oppii vaihto-oppilaan kulttuurista että vaihto-oppilas oppii isäntäperheen kulttuurista. Berryn (1980) akkulturaatioteorian mukaisesti käyttäen perheet osoittivat integroitumisorientaatiota vaihto-ohjelmaa kohtaan. Tämä tulos osoittaa, että isäntäperhekokemuksessa perhe ei vain jaa omaa kulttuuriaan mutta myös omaksuu aktiivisesti toisen, vaihto-oppilaan, kulttuurin piirteitä. Tämä tukee aiempia tutkimuksia (esim. Barrett 2018; Deardorff 2009; Lynch 2011), joissa todettiin, että pitkäkestoinen vuorovaikutus eri taustoista tulevien henkilöiden kanssa vaikuttaa kulttuurienvälisen kompetenssin kehittymiseen. Tämän tutkimuksen myötä on myös havaittavissa, että isäntäperheenä toimiminen teki perheet enemmän tietoisiksi omista ennakkoluuloistaan muita kulttuureja kohtaan ja auttoi näin ollen myös unohtamaan stereotyyppioitaan eri rotuja, kulttuureja ja maita kohtaan.

Tämä vahvistaa Barrett (2018) tuloksia siitä, että kontaktit erilaisista kulttuuritaustoista tulevien ihmisten kanssa voivat edistää kulttuurienvälisiä kompetenssia.

Isäntäperheenä toinen kulttuuri tulee osaksi omaa arkea lähes huomaamatta, kun vaihto-oppilas asuu isäntäperheen kotona ja tulee osaksi perhettä. Toisen kulttuurin kanssa ollaan vuorovaikutuksessa jatkuvasti, joten toisesta kulttuurista opitaan lähes huomaamatta, joka mukaili myös aiempia tuloksia (esim. Sustarsic 2020). Kun kulttuuri tulee hyvin lähelle, aletaan ymmärtää toisesta kulttuurista enemmän. Bennet (1986) mukaisesti kun aletaan ymmärtää kulttuureja, tullaan avoimemmaksi kulttuurieroja kohtaan. Jokainen perhe mainitsi, että erityisesti ruokailuun ja kokkaamiseen liittyvät uudet tavat olivat yleisiä vaihto-oppilaan myötä. Tämä mukailee psykologisen akkulturaation (Phinney ym. 2006) mukaisia muutoksia henkilöissä. Psykologisen akkulturaation mukaan ihmisen käyttäytymisessä voi tapahtua muutoksia ruoan suhteen, kun on oltu vuorovaikutuksessa eri kulttuurien kanssa. Ruoka on myös yksi perustarpeistamme, syömme joka päivä tyydyttääksemme fyysiset tarpeemme mutta myös osana kulttuurista ja sosiaalista vuorovaikutusta. (Olsson, Araújo & Vieira, 2016). Eivätkä ruoka mieltymykset aina määräydy sen mukaan mitä on saatavilla vaan ympäristö, tavat ja kulttuuri muokkaavat ruokailuamme. Toisen kulttuurin läsnäolo voi auttaa huomaamaan uusia ravinnonlähteitä tai reseptejä. Yleensä myös paikoissa, joissa maahanmuutto on yleisempää, ulkomaalaisista keittiöistä tulee trendikkäämpiä (Stano 2015).

Kaikki perheet olivat innokkaita jakamaan omaa suomalaista kulttuuriaan vaihto-oppilaille. Suomalaisen kulttuurin jakamisen lisäksi he olivat kiinnostuneita oppimaan myös vaihto-oppilaan kulttuurista. Berry (1974) mukaan ihmisillä on kaksi ulottuvuutta, jonka mukaan he sopeutuvat kulttuuriin. He haluavat ylläpitää omaa kulttuuriaan mutta myös päästä kontaktiin toisen kulttuurin kanssa. DMIS-mallin (Bennett 1986.) mukaisesti kulttuurienvälisen kontaktin seurauksena on ymmärretty, että omaan kulttuuriin liittyvät tavat eivät ole ainoa oikea tapa elää vaan omaa toimintaa on sopeutettu uuteen kulttuuriin. Tämän tutkimuksen isäntäperheet lähtivät isäntäperheeksi kiinnostuksenaan jakaa omasta kulttuuristaan nuorelle mutta lopulta päätyivät myös oppimaan vaihto-oppilaan kulttuurista paljon ja perheisiin jäikin uusia tapoja vaihto-oppilaan myötä.

Tämä tutkimus eroaa muista tutkimuksista siinä, että isäntäperheen nähtiin oppivan vaihto-oppilaan kulttuurin lisäksi myös omasta kulttuuristaan. Aikaisemmissa tutkimuksissa ei ole huomattu, että isäntäperheet oppisivat myös omasta kulttuuristaan. Tämän tutkimuksen isäntäperheiden vaihto-oppilaat korostivat suomalaisessa kulttuurissa asioita, jotka tulivat isäntäperheelle yllätyksenä. Erityisesti Suomessa vallitseva tasa-arvo tuli yllätyksenä suomalaisille isäntäperheille, joka on mainittuna myös YFU:n isäntäperheille jaettavassa oppaassa. Myös esimerkiksi suomalaisesta koulusysteemistä oppiminen oli yleistä tämän tutkimuksen isäntäperheille.

Mains (206) tutkimusta mukaillen, myös tässä tutkimuksessa todettiin, että uusi ihminen perheessä sai isäntäperheet viettämään enemmän aikaa yhdessä perheenä. Vaihto-oppilas innosti isäntäperheitä lähteä näyttämään tuttuja paikkoja. Vaihto-oppilaan myötä opittiin myös paljon uutta omasta perheestä ja itsestään. Isäntäperhekokemus ei siis ole vain tutkimusretki omaan ja toisiin kulttuureihin, vaan myös matka itseensä ja perheeseen. Isäntäperheenä toimimista voidaan pitää kulttuurienvälisen taitojen oppimisympäristönä.

YFU:n isäntäperhetoimintaa voidaan mainostaa kokemuksena, joka opettaa perheille kulttuurienvälisiä taitoja, eri kieliä aletaan puhua rohkeammin, muita kulttuureja ei nähdä enää niin kaukaisina sekä stereotypiat muita kulttuureja kohtaan vähenevät. Tämän tutkimuksen mukaan loppujen lopuksi vaihto-oppilaan kulttuurilla ei ole niin suurta merkitystä, persoonalla on enemmän väliä. Isäntäperheitä voidaan kannustaa miettimään vaihto-oppilasta valitessa millainen ihminen sopisi heidän perheeseensä enemmän kuin sitä mitä kulttuuria vaihto-oppilas edustaa. Tämän lisäksi isäntäperheenä toimisen myötä voidaan oppia myös omasta kulttuuristaan. Lisää tutkimusta tarvitaan kuitenkin perheistä, joiden kokemukset eivät olleet positiivisia sekä perheistä, joilla eivät ole matkustelleet tai jotka eivät omista muuta kansainvälistä taustaa ennen isäntäperheenä toimimista.

Lähteet

4H (2022). *4H-vaihdot*. [saatavilla verkossa]:

<https://4h.fi/tekemista/maailmalle/lahde-vaihtoon/> (Viitattu 11.1.2022).

Anderson, P. H., Lawton, L., Rexeison, R. J. & Hubbard, A. C. (2006). *Short-term study abroad and intercultural sensitivity: A pilot study*. International Journal of Intercultural Relations 30 (4), 457-469.

Barrett, M. (2018). "How Schools Can Promote the Intercultural Competence of Young People." European Psychologist 23 (1), 93–104.

Bennett, M. J. (1986). *A developmental approach to training for intercultural sensitivity*. International Journal of Intercultural Relations 10 (2), 179–196.

Bennett, M. J. (1993). *Towards ethnorelativism: A developmental model of intercultural sensitivity*. Teoksessa R. M. Paige (toim.) Education for the intercultural experience. Yarmouth, ME: Intercultural Press, 21-71.

Bennett, M. J. (2009). *Defining, measuring, and facilitating intercultural learning: a conceptual introduction to the Intercultural Education double supplement*. Intercultural Education 20 (1), 1–13.

Berry, J. (1974). *Psychological aspects of cultural pluralism*. Culture Learning, 2, 17-22.

Berry, J. (1984). *Cultural relations in plural societies: Alternatives to segregation and their socio-psychological implications*. Teoksessa: Brewer, M. & Miller, N. (toim.), Groups in contact, 11-27. New York: Academic Press.

Berry, J. (1990). *Psychology of Acculturation*. Teoksessa: Berman, J. (toim.), Cross-cultural perspectives. Nebraska Symposium on Motivation, 37, 201-234. Lincoln: University of Nebraska Press.

Berry, J. (1997). *Immigration, Acculturation, and Adaptation*. Applied psychology 46 (1), 5–34.

Berry, J. (2003). *Conceptual approaches to acculturation*. Teoksessa: Chun, K., Balls Organista, P. & Marin, G. (toim.). Acculturation: Advances in theory,

- measurement and applied research, 17-37. Washington: American Psychological Association Press.
- Bhawuk, D. P. S. & Brislin, R. (1992). *The measurement of intercultural sensitivity using the concepts of individualism and collectivism*. *International Journal of Intercultural Relations* 16 (4), 413–436.
- Bloom, M. & Miranda, A. (2015). *Intercultural sensitivity through short-term study abroad*. *Language and Intercultural Communication* 15 (4), 567–580.
- Bourhis R., Moise, L., Perreault, S. & Senécal, S. (1997). *Towards an interactive acculturation model: A social-psychological approach*. *International Journal of Psychology*, 32, 369-386
- Cameron, J. & Lalonde. R. (1993). *Self, ethnicity and social group memberships in two generations of Italian Canadians*. *Personality and Social Psychology Bulletin*. 20 (5) 514-520
- Castaneda, M. & Zirger, M. (2011). *Making the Most of the “New” Study Abroad: Social Capital and the Short-Term Sojourn*. *Foreign Language Annals* 44 (3), 544–564
- Cushner, K. McClelland, A. & Safford, P. (2012). *Human Diversity in Education*. New York: McGraw Hill.
- Deardorff, D. K. (2009). “*Synthesizing Conceptualizations of Intercultural Competence: A Summary of Emerging Themes*.” Teoksessa: The SAGE Handbook of Intercultural Competence, (toim.) D. K. Deardorff, 264–270. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Deardorff, D. K. (2015). *Intercultural competence: mapping the future research agenda*. *International Journal of Intercultural Relations* 48 (1), 3–5.
- Dufva, H. & Pietiköinen, S. (2009). *Moni-ilmeinen monikielisyys*. *Puhe ja kieli* 29 (1), 1-14.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 1. painos. Tampere: Osuuskunta vastapaino.
- Eskola, J. & Suoranta, J. (2003). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. 6. painos. Tampere: Vastapaino.

- Fox, R. (2003). Food and eating: an anthropological perspective. Social Issues Research Centre, 2003, 1-21.
- Furnham, A. & Bochner, S. (1986). Culture shock: Psychological reactions to unfamiliar environments. London: Methuen
- Gordon, M.(1964). *Assimilation in American life*. New York: Oxford University Press.
- Hammer, M., Bennett, M. & Wiseman, R. (2003). *Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory*. International Journal of Intercultural Relations 27 (4), 421-443.
- Hammer, M. R. (2011). *Additional cross-cultural validity testing of the Intercultural Development Inventory*. International Journal of Intercultural Relations, 35(4), 474–487.
- Hammer, M. (2015). *The Developmental paradigm for intercultural competence research*. International Journal of Intercultural Relations 48 (1), 12-13.
- Harari, M. (1992). *The internationalization of curriculum*. Teoksessa: Klasek, C., Garavalia, B. & Kellerman, K. (toim.), Bridges to the future: Strategies for internationalizing higher education. Southern Illinois University at Carbondale
- Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J.(toim.) (2017). *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Knight, S. & Schmidt-Rinehart, B. (2010). *Exploring conditions to enhance student/host family interaction abroad*. Foreign Language Annals, 43(1), 64–71.
- Kobayashi, J., & L. Viswat. (2015). *A Relational Approach to International Education Through Homestay Programs*. Journal of International Students 5 (4), 475–487.
- Kwon, J. (2020). Intercultural learning in the home environment: children's experiences as part of a homestay host family. Globalisation, Societies and Education 19 (3), 274-286.
- Ladegaard, I. (2018). *Hosting the Comfortably Exotic: Cosmopolitan Aspirations in the Sharing Economy*. The Sociological Review 66 (2), 381–400.

- Lynch, E. (2011). *Developing Cross-Cultural Competence*. Teoksessa: In *Developing Cross-Cultural Competence: A Guide for Working With Children and Their Families*, toim. Lynch, E. & Hanson, M. 41–78. Baltimore, MD, Paul H. Brookes Publishing.
- Main, M. (2016). *Hosting an international exchange youth: The influence on the family*. Theses and Dissertations, Family Sciences. 42.
- Mikulec, B. (2015). *The Possibilities of Intercultural Education in European Society*. *International Journal of Euro-Mediterranean Studies* 8 (1), 43-61.
- Nokian uutiset (2019). ”Nokia on toinen kotimme”, sanovat nuoret opiskelijat – Kysyimme lukion viime vuoden vaihto-oppilailta kokemuksia Suomesta. [verkkojulkaisu]: <https://www.nokianuutiset.fi/elamanmeno/art-2000006830646.html> .(Luettu 29.3.2022)
- Northwest Student Exchange (2018). *The History of International Student Exchange* [verkkojulkaisu]: <https://www.nwse.com/blog/history-of-student-exchange/> (Viitattu 11.1.2022).
- OPH (2017). *Kooste lukion nykytilaa ja kehittämistarpeita koskevista selvityksistä ja tutkimuksista* [saatavilla verkossa]: https://okm.fi/documents/1410845/5394394/LUKIOSELVITYS_21_11_2017.pdf (Viitattu 29.3.2022).
- Olsson, A. Araújo, S. & Vieira, F. (2016). *Food futures: ethics, science and culture*. Alankomaat: Wageningen Academic Publishers
- Phinney, J., Berry, J., Vedder, P. & Liebkind, K. (2006). *The Acculturation Experience: Attitudes, Identities, and Behaviors of Immigrant Youth*. Teoksessa: Berry, J., Phinney, J., Sam, D. & Vedder, P. (2006). *Immigrant Youth in Cultural Transition*, 71-116. New York: Psychology Press.
- Redfield, R., Linton, R. & Herskovits, M. (1936). *Memorandum on the study of acculturation*. *American Anthropologist*, 38, 149-152.
- Richardson, K. (2003). *International Education: The Quality of Homestay Services*. 17. IDP Australian International Education Conference, Melbourne, October 21–24.

- Rodriguez, S., & Chornet-Roses, D. (2014). *How 'family' is your host family?: An examination of student–host relationships during study abroad*. *International Journal of Intercultural Relations*, 39, 164–174.
- Rohmann, A., Florack, A., Samochowiec, J., & Simonett, N. (2014). “*I’m not sure how she will react*”: *Predictability moderates the influence of positive contact experiences on intentions to interact with a host community member*. *International Journal of Intercultural Relations*, 39(1), 103–109.
- Shiri, S. (2015). *The Homestay in Intensive Language Study Abroad: Social Networks, Language Socialization, and Developing Intercultural Competence*. *Foreign Language Annals* 48 (1), 5–25.
- Sondip (2022). *Vapaaehtoistoiminta* [saatavilla verkossa]: <http://www.sondip.com/fi/vapaaehtoistoiminta/> (Viitattu 21.1.2022).
- Stano, S. (2015.) *Eating the Other: Translations of the Culinary Code*. Iso-Britannia: Cambridge Scholars Publishing.
- Suomen Youth For Understanding ry (2017). *Isäntäperheopas osa 2, kulttuurien kohtaamisia*. Opas isäntäperheille. YFU Suomi materiaaleja.
- Sustarsic, M. (2020). *The Impact of Intercultural Exchange on Secondary School Exchange Students and Their Host Families*. *Journal of International Students*, 10 (4), 912-933.
- Tan, D., and C. Kinginger. (2013). *Exploring the Potential of High School Homestay Immersion as a Context for Local Engagement and Negotiation of Difference: American in China*. Teoksessa: *Social and Cultural Dimension of Language Learning in Study Abroad*, (toim.) Kinginger, C., 155–177. Amsterdam: John Benjamins.
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta, TENK (2019). *Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa*. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2019. [verkkajulkaisu]: https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakoarvioinnin_ohje_2020.pdf (Viitattu 1.4.2022)
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (uud. laitos). Helsinki: Tammi.

- Törölä, M. & Parhi, K. (2019). *Tunteet ja tutkijuus - henkilökohtaisesta kokemuksesta työväliseksi*. Tieteessä tapahtuu. 37 (5).
- Van de Vijver, F., Helms-Lorenz, M. & Feltzer, M. (1999). *Acculturation and cognitive performance of migrant children in the Netherlands*. International Journal of Psychology, 34, 149-162.
- Vipunen (2018). *Kuukauden tilasto: Toisen asteen opiskelijoiden ulkomaanjaksojen määrä on vähenemään päin* [saatavilla verkossa]: <https://tilastoneuvos.vipunen.fi/2018/11/21/kuukauden-tilasto-toisen-asteen-opiskelijoiden-ulkomaanjaksojen-maara-on-vahenemaan-pain/> (Viitattu 29.3.2022).
- Voinea, M. (2012). *The role of intercultural education in defining the system of individual values*. Procedia – Social and Behavioral Sciences 33 (1), 288-292.
- Walmsey, E. (1992). *Cross-Cultural Awareness – A Two Way Street*. 5. Annual Education Conference, Glenelg, Adelaide, October 1–3.
- Weebly (2020). *What is DMIS?* [saatavilla verkossa]: <http://meldye.weebly.com/what-is-dmis.html> (Viitattu 22.3.2020).
- Yle (2010). *Vaihto-oppilas tuo valoa isäntäperheen arkeen* [verkkajulkaisu]: <https://yle.fi/uutiset/3-5611750> (Viitattu 18.3.2022).
- Yle (2014). *Vaihto-oppilaiden isäntäperheistä pula* [verkkajulkaisu]: <https://yle.fi/uutiset/3-7283602> (Viitattu 29.3.2022).
- YFU Global (2021). *Our story* [saatavilla verkossa]: <https://about.yfu.org/> (Viitattu 18.11.2021)
- YFU Suomi (2021a). *Historia* [saatavilla verkossa]: <https://yfu.fi/historia/> (Viitattu 18.11.2021)
- YFU Suomi (2021b). *Ryhdy isäntäperheeksi* [verkkajulkaisu]: <https://yfu.fi/isantaperheeksi/> (Viitattu 18.11.2021)
- Zhang, Z., & Brunton, M. (2007). “*Differences in Living and Learning: Chinese International Students in New Zealand*.” Journal of Studies in International Education 11 (2), 124–140.

Zilliacus, H., Holm, G., & Sahlström, F. (2017). Taking steps towards institutionalising multicultural education – The national curriculum of Finland. *Multicultural Education Review* 9(4), 231-248.

Liitteet

Liite 1. Haastattelurunko

1. Taustatiedot
 - a. Perhe, omat lapset
 - b. Puoliso
 - c. Työt/ammatti
 - d. Kielitaito

2. Ennen vaihtarin saapumista
 - a. Kuka teillä asui ja kuinka kauan? Milloin?
 - i. Mistä vaihtari on kotoisin?
 - b. Mikä sai ryhtymään isäntäperheeksi/oliko ollut isäntäperheenä aikaisemmin
 - i. Ketä teki eniten töitä sen eteen, että lähditte mukaan YFU:n isäntäperheeksi?
 - c. Millainen kuva oppilaan kulttuurista sinulla tai perheelläsi oli ennen?
 - i. miten valmistauduitte eri kulttuurin kohtaamiseen
 - d. Millainen oli ensi kohtaaminen

3. Vaihtarin saapuminen
 - a. Mitkä asiat ihmetyttivät vaihtarin tavoissa, entä oliko vaihtarilla jotain, mitä hän ihmetteli?
 - b. haasteet
 - i. mitä?
 - ii. miten niistä selviydyttiin?
 - iii. stressasiko joku?
 - iv. Millä kielellä kommunikoitte? oliko kielimuuri esteenä?
 - c. uudet rutiinit
 - d. Vaihtarin oma perhe, puhuiko siitä?
 - i. Hänen rutiineista omassa kotimaassa?

4. Suhde vaihtariin
 - a. miten hän kommunikoi kanssasi/kanssanne tai puolison tai lapsien kanssa
 - erot kommunikoinnissa?
 - b. miten teidän suhde muuttui ajan myötä
 - c. mikä oli hänen rooli perheessä? (kaveri, perheenjäsen, vierailija, jotain muuta?)
 - i. jos hän oli perheenjäsen, milloin hänestä tuli oikeasti sellainen?
 - ii. miten hänen läsnäolo muutti sinua? miten muutti koko perhettä?

5. Vaihtarikokemuksen jälkeen
 - a. Muuttuiko suhteesi muihin perheenjäseniisi tämän aikana?
 - i. Miten?
 - b. Miten vaihto muutti sinun tai perheesi suhtautumista oppilaan kulttuuriin?
 - c. Jäikö perheeseen jotain pysyviä tapoja oppilaan kulttuurista?

6. Kansainvälisyys ja kulttuurishokki
 - a. Aikaisempi matkustelu?
 - b. Oma lapsi vaihdossa? Ollut itse vaihdossa?
 - c. Oliko joku tapa vieras vaihtarille/Oliko vaihtarin vaikea sopeutua
 - d. Kävittekö keskusteluja vaihtarin kotimaasta?
 - i. Entä Suomesta?

7. Mitä luulet, että perheesi sai irti tästä kokemuksesta?
 - a. Miten tämä on muuttanut suhdettasi Suomeen ja suomalaisiin?
 - b. Mitä opit itsestäsi tämän aikana? Tai perheestäsi?

8. Lopetus

- a. Mitä luulet, että muistat parhaiten tästä kokemuksesta 20 vuoden kuluttua?
- b. Yhteydenpito vaihtariin?

9. Tulevaisuus

- a. uudestaan isäntäperheeksi?

Liite 2. Saatekirje

Olen Emmi Katajisto, sosiologian maisterivaiheen opiskelija. Olen perheeni kanssa toiminut itse myös YFU:n isäntäperheenä vaihto-oppilaalle sekä olen ollut itse lukiovaihdossa Meksikossa YFU:n kautta. Nyt osana sosiologian opintojani, teen Pro gradu – opinnäytetyötäni YFU:n isäntäperheenä toimimisen vaikutuksesta ajatuksiin eri kulttuureista. Tutkimuksen tavoitteena on selvittää, että vaikuttaako ulkomaalaisen oppilaan kanssa asuminen ja hänelle isäntäperheenä toimiminen ajatuksiin eri kulttuureista ja/tai muuten perheen omiin rutiineihin.

Tutkimus toteutetaan haastatteluna. Haastattelussa olen kiinnostunut kuulemaan omia kokemuksiasi, millaista oli asua ulkomaalaisen vaihto-oppilaan kotona. Erityisesti minua kiinnostaa muuttiko se esimerkiksi rutiineja perheen sisällä tai mitä ajatuksia ylipäättään koko kokemus herätti. Haastattelu kestää noin tunnin, haastattelun ajasta sovitaan erikseen haastatteluun osallistujan kanssa. Haastateltavat osallistuvat vapaaehtoisesti tutkimuksen tekoon ja antavat suostumuksensa haastatteluun osallistumiselle. Haastattelu on lupa kuitenkin keskeyttää milloin vain tai on lupa olla vastaamatta esitettyihin kysymyksiin. Haastattelu suoritetaan zoom-alustan kautta eli etäyhteyksin ja se tallennetaan. Tallennuksen jälkeen haastattelun aikana kerätty äänitiedosto muunnetaan tekstimuotoon, jolloin siitä poistetaan kaikki haastattelun aikana esille tulleet nimet tai ne muutetaan peitenimiksi. Myös paikkanimet ja muut erisnimet (työpaikkojen nimet tms.) muutetaan tai poistetaan, jotta haastateltavia ei voida enää tunnistaa niistä. Haastattelussa esille tulleet asiat raportoidaan pro gradu – seminaareissa tavalla, jossa haastateltavia tai muita haastattelun aikana mainittuja yksittäisiä henkilöitä ei voida tunnistaa. Pro gradu -työssä voidaan käyttää suoria otteita haastattelusta. Haastattelujaa käytetään ainoastaan graduun, työn valmistuttua äänite ja haastattelulitterointi tuhoetaan.